

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΟΝΟΜΑ: ΓΡΗΓΟΡΙΑ
ΕΠΩΝΥΜΟ: ΚΟΜΗΝΟΥ
ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 6972427022

Α.Μ.: 1340200300196

ΙΔΡΥΜΑ Ε.Κ.Π.Α.
ΣΧΟΛΗ Ν.Ο.Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΈΤΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: 2004-2005

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.) Εισαγωγή	3
2.) Άξονες κατεύθυνσης της αστυνομικής εξουσίας και το πρόβλημα της οριοθέτησής της	4
3) Η άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας και τα δικαιώματα των πολιτών... 5	
4.) Πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος.	6
4.1.) Γενικά	6
4.2)Οι αστυνομικές έρευνες ως υλικά μέσα στο πλαίσιο της πρόληψης και της καταστολής του εγκλήματος- Το νομοθετικό πλαίσιο (ΠΔ 141/1991).	6
5.)Γενικές αρχές που καθορίζουν και οριοθετούν την αστυνομική δράση.....	8
5.1) Η αρχή της νομιμότητας.	8
5.2) Η αρχή της αναλογικότητας	10
5.3) Η αρχή της αμεροληψίας της αστυνομικής δράσης. Η αρχή της ισότητας... 14	
5.4) Η αρχή της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος.....	15
6.) Ειδικές αρχές που καθορίζουν και οριοθετούν την αστυνομική δράση.....	16
6.1) Η υποχρέωση προσήκουσας συμπεριφοράς.....	17
6.2) Ο σεβασμός του τεκμηρίου της αθωότητας	18
6.3) Η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης της αστυνομικής εξουσίας.....	18
6.4) Η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης της διαδικασίας.....	20
7.) Νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών. 16024/2003 Συνήγορος πολίτη (340387)	21
8.) Βασικά συμπεράσματα	24
9.) Περίληψη- Λήμματα	25
<i>Summary - Entries</i>	25
10.) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	26

1.) Εισαγωγή

ΤΟ ΘΕΜΑ

Τα αστυνομικά όργανα της ΕΛΑΣ εντάσσονται στα όργανα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και έχουν ως αποστολή τους τη διασφάλιση της Δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Ως υλικά μέτρα στα πλαίσια της πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος διενεργούν σωματικές έρευνες και έρευνες σε οχήματα πολιτών. Οι έλεγχοι αυτοί, όμως, προκειμένου να είναι νόμιμοι και συνταγματικοί και να αρμόζουν σε ένα κράτος δημοκρατικό και στηριγμένο στην ελευθερία δεν πρέπει να καταστρατηγούν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών, τα οποία έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν και να σέβονται. Έτσι, κάθε φορά που γίνεται κάποιος τέτοιος έλεγχος θα πρέπει να ελέγχουμε την συνταγματικότητα του για να αποφανθούμε αν τελικά ο εν λόγω έλεγχος τελείται εντός των ορίων της νομιμότητας και είναι σύμφωνος με όσα ο κοινός και ο συντακτικός νομοθέτης ορίζουν.

Στην παρούσα εργασία παρατίθεται η κύρια αποστολή της ΕΛΑΣ και οι προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται προκειμένου οι έλεγχοι αυτοί να είναι συνταγματικοί και να μην παραβιάζουν τα συνταγματικώς θεμελιωμένα δικαιώματα. Έτσι, καταρχάς αναφέρεται η κύρια αποστολή της αστυνομίας που είναι η εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Εν συνεχεία, ερευνώντας τις προϋποθέσεις των αστυνομικών ελέγχων ως υλικών μέτρων στο πλαίσιο της πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος, παρατίθενται οι νόμιμες προϋποθέσεις που ρητά τάσσει το ΠΔ 141/1991 (υπόνοιες τελέσεως εγκλήματος ή απόλυτη ανάγκη). Αφού διευκρινισθεί το νομοθετικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να κινείται η αστυνομική δράση, στη συνέχεια παρατίθενται οι γενικές αρχές του δημοσίου δικαίου που καθορίζουν, οριοθετούν και περιορίζουν ακόμη περισσότερο την αστυνομική δράση και αρμοδιότητα. Έτσι, αναφέρονται οι αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της αμεροληψίας- ισότητας, και της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος. Επιπλέον, αναφέρονται και οι ειδικές αρχές της αστυνομικής δράσης, η συνδρομή των οποίων είναι και αυτή απαραίτητη προκειμένου να αποφανθούμε θετικά για την συνταγματικότητα ενός αστυνομικού ελέγχου σε ένα μεταφορικό μέσο. Αυτές είναι η υποχρέωση προσήκουσας συμπεριφοράς, ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας και τέλος η απαγόρευση της κατάχρησης εξουσίας και αστυνομικής διαδικασίας. Τελειώνοντας, παρατίθεται με ορισμένες περικοπές ένα πόρισμα από το συνήγορο του πολίτη (2003) με θέμα «νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών», που εκδόθηκε με αφορμή ορισμένες αναφορές σε αυτόν για καταστρατήγηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διενέργεια αστυνομικών ελέγχων σε αυτοκίνητα. Η Ελληνική αστυνομία, βεβαίως, έχει καταβάλλει σημαντική προσπάθεια στον τομέα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά όπως προκύπτει και μέσα από το πόρισμα οι προσπάθειες αυτές πρέπει να συνεχιστούν αμείωτες προκειμένου να εξαφανιστούν και τα μεμονωμένα περιστατικά ανάρμοστης συμπεριφοράς αστυνομικών οργάνων σε βάρος των πολιτών.

2.) Άξονες κατεύθυνσης της αστυνομικής εξουσίας και το πρόβλημα της οριοθέτησης της

Η ιδιαίτερη οργάνωση του αστυνομικού προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛΑΣ) αποτελεί συνάρτηση της υπαγωγής της στο υπουργείο Δημόσιας Τάξης και συνδέεται με τον πυρήνα της ιδιαίτερης αποστολής του τελευταίου, η οποία συνίσταται στην εξασφάλιση της δημόσιας τάξης. Η κύρια ή προέχουσα αποστολή της ΕΛΑΣ καλύπτει 3 βασικούς κύκλους αστυνομικών αρμοδιοτήτων: πρώτον, την εξασφάλιση της δημόσιας ειρήνης και ευταξίας και της απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών, δεύτερον την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, και τρίτον την προστασία του κράτους και του δημοκρατικού πολιτεύματος στα πλαίσια της συνταγματικής τάξης. Οι ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις για τα θέματα της αποστολής της ΕΛΑΣ, όπως αυτή περιγράφεται στο α. 8 του Ν. 2800/2000, προσδιορίζουν και την έκταση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων.¹

Αποτελεί κοινή διαπίστωση το γεγονός, ότι η νομοθετικά οριζόμενη αποστολή της αστυνομίας τείνει εκ των πραγμάτων συνεχώς διευρυνόμενη. Και τούτο λόγω του άμεσου επηρεασμού της από τη διαμόρφωση των συνθηκών και φαινομένων της σύγχρονης πραγματικότητας, όπως π.χ. η κατά γεωμετρική πρόοδο αύξηση του μεγέθους και των μορφών των εγκλημάτων. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να λησμονείται, ότι εκτός αυτών, η Αστυνομία πρέπει να λειτουργεί ως οργανισμός προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών και μέσο στήριξης της λαϊκής κυριαρχίας και επομένως ο νομοθέτης δεν θα πρέπει να της αναθέτει καθήκοντα άσχετα προς την αποστολή της². Μακρά πρακτική εδραιωμένη ήθελε του αστυνομικούς αρμόδιος για όλα. Σήμερα όμως, η αποστολή της αστυνομίας είναι μεν συνεχώς διευρυνόμενη αλλά και αυστηρά οροθετημένη. Πρώτον, τα όργανα της ΕΛΑΣ απαγορεύεται να εκτελούν έργα, τα οποία δεν προβλέπει ρητά ο νόμος ως αποστολή τους. Και δεύτερον, τα ίδια όργανα επιτρέπεται να εκτελούν μόνο εκείνα τα έργα, τα οποία ο νόμος προβλέπει ρητά ως αποστολή τους. Επομένως, η επικέντρωση της αστυνομίας στα *stricto sensu* αστυνομικά καθήκοντα διασφαλίζει πρόσθετα την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας υπέρ του Λαού κατ' εφαρμογή των αρχών της νομιμότητας και της λαϊκής κυριαρχίας υπό διπλή έννοια.

Είναι εύκολα αντιληπτό ότι η αποστολή της αστυνομίας είναι πολυσχιδής και ευρεία βαινουσα συνεχώς αυξανόμενη, όπως άλλωστε και ο αριθμός των αστυνομικών καθηκόντων που κατατείνουν στην εκπλήρωση της. Τα εν λόγω καθήκοντα απαριθμούνται στο νόμο ενδεικτικά, ώστε μέσω του εμπλουτισμού ή της διαφοροποίησής τους η ασκούμενη αστυνομική εξουσία να αναπροσαρμόζεται στις εκάστοτε απαιτήσεις της σύγχρονης πραγματικότητας. Η διεύρυνση των αστυνομικών καθηκόντων μεταφράζεται κατανάγκην σε βαθμιαία εντεινόμενη επέκταση της αστυνομικής εξουσίας στην ιδιωτική σφαίρα. Για την ορθή και νόμιμη άσκηση της εξουσίας αυτής τα αστυνομικά όργανα υποχρεούνται να προβαίνουν σε καλή χρήση της διακριτικής ευχέρειας, με την οποία κατά κανόνα ασκείται η αστυνομική αρμοδιότητα, τηρώντας πιστά το νόμο και τις γενικές και ειδικότερες αρχές του δικαίου που προσδιορίζουν και ταυτόχρονα περιορίζουν την εν λόγω αρμοδιότητα.³

¹ Όπως ορίζεται στο α. 8 του ν. 2800/2000.

² *Τάχος*, Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, σελ. 31

βλ. και www.go-online.gr/library/index.html?start=0

³ Οι αρχές αυτές περιγράφονται λεπτομερώς στην συνέχεια της εργασίας.

3) Η άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας και τα δικαιώματα των πολιτών

Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών κατοχυρώνεται κατ' αρχήν με τις βασικές διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και αυτοί που έχουν κυρώσει και ενσωματώσει και τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις(άρθρο 28 Σ). Μετουσιώνεται, όμως σε ουσιαστική πραγματικότητα και εξασφαλίζεται με την πιστή, αντικειμενική και απαρέγκλιτη εφαρμογή του νόμου από την αστυνομία, την υπηρεσία δηλαδή του κράτους που πραγματώνει την εσωτερική προστασία. Μέσω της αστυνομίας και της δικαστικής εξουσίας προωθείται και υλοποιείται με βάση το Σύνταγμα η εγγύηση της τάξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Κατά συνταγματική πρόβλεψη, τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου τελούν υπό την εγγύηση του κράτος και όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίσουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκηση τους.⁴ Τα αστυνομικά όργανα όμως οφείλουν σύμφωνα με το νόμο περισσότερο από κάθε άλλο όργανο να συμβάλουν στην ασφάλεια των πολιτών και καλούνται να καταστείλουν τις εκτροπές ή τις καταχρήσεις εκείνες, οι οποίες διαπράττονται σε βάρος προσώπων ή και πραγμάτων ή στρέφονται εναντίον προστατευόμενων έννομων αγαθών των πολιτών ή του κοινωνικού συνόλου. Στην αντίληψη αυτή επιστηρίζεται η θεωρία, όταν θεωρεί την υποχρέωση της προστασίας και της διαφύλαξης των δικαιωμάτων των προσώπων ως διακεκριμένη συνιστώσα της θεμελιώδους αρχής της νομιμότητας.

Επιπλέον, ο σεβασμός και η προστασία των κατοχυρωμένων στο Σύνταγμα και τους νόμους δικαιωμάτων των πολιτών ανάγεται από την αστυνομική νομοθεσία σε βασικό κανόνα υπηρεσιακής συμπεριφοράς των αστυνομικών, οι οποίοι «έχουν πάντοτε ως γνώμονα των ενεργειών τους και τη διασφάλιση των νόμιμων συμφερόντων των πολιτών»⁵. Σύμφωνα δε με το πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού, συγκαταλέγεται στα βασικά σημεία της έννοιας της πειθαρχίας ο απαιτούμενος σεβασμός στο πρόσωπο κάθε πολίτη και η προστασία των δικαιωμάτων αυτού, ώστε να μην καταλείπεται σε κανέναν η αμφιβολία ότι θα μείνει ανεξέλεγκτος ο αστυνομικός, όταν στα πλαίσια της άσκησης των υπηρεσιακών του καθηκόντων-υπό προϋποθέσεις και εκτός αυτών- παραμελεί την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών ή δε σέβεται τα εν λόγω δικαιώματα, όπως καθορίζονται στο Σύνταγμα και τους νόμους της πολιτείας.⁶ Έτσι, από αυτά φαίνεται ότι εκτός των άλλων, ο αστυνομικός κατά την διενέργεια των ερευνών των οχημάτων των πολιτών είναι υποχρεωμένος να σέβεται την προσωπικότητα τους (άρθρο 5 παρ. 1 Συντάγματος) καθώς και όλα τα άλλα συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα τους, αλλιώς κινδυνεύει να υποστεί πειθαρχικές κυρώσεις. Εξάλλου στον τομέα της αστυνομικής διοίκησης ισχύει κατ' εξοχήν ο κανόνας, ότι η ελευθερία του ατόμου πρέπει να αποτελεί τον κανόνα και η επέμβαση την εξαίρεση. Και τούτο, διότι οι αστυνομικές επεμβάσεις αποτελούν ένα σοβαρό εν δυνάμει κίνδυνο για τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών.

Επιπλέον, η προστασία του πολίτη που υφίσταται έλεγχο στο όχημα του από αστυνομικό όργανο μπορεί να θεμελιωθεί και στην προστασία του ασύλου της κατοικίας (21 παρ. 1 του Σ.), εφόσον στην διάταξη του 21 παρ. 1 η έννοια της κατοικίας χρησιμοποιείται με την ευρεία έννοια και περιλαμβάνει και το αυτοκίνητο. Το άσυλο της κατοικίας προστατεύει τους πολίτες , Έλληνες και αλλοδαπούς, τόσο

⁴ βλ. α 25 παρ. 1 του Συντάγματος.

⁵ βλ. άρθρο 2 παρ. 1 κ 5 ΠΔ 538/1989.

⁶ βλ. άρθρο 1 παρ. 1 εδ. δ' ΠΔ 22/1996.

από πράξεις των ιδιωτών, όσο και από πράξεις των κρατικών οργάνων, στην προκειμένη περίπτωση των αστυνομικών, ως αμυντικό δικαίωμα δηλαδή ισχύει *erga omnes*.

4.) Πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος

4.1.) Γενικά

Η πρόληψη και η καταστολή του εγκλήματος αποτελεί, όπως ήδη αναφέρθηκε, θεμελιώδες παραδοσιακό καθήκον της αστυνομίας. Εντάσσεται ρητά από το ν. 2800/2000 (α. 8 παρ.1β') στην αποστολή της ΕΛΑΣ και παραπέμπει στην άσκηση της αστυνομίας δημόσιας και κρατικής ασφάλειας. Η αστυνομική νομοθεσία διακρίνει σαφώς τις δυο όψεις του παραπάνω καθήκοντος. Ειδικότερα, η προληπτική ενέργεια της αστυνομίας αποτελεί το πρώτιστο καθήκον αυτής. Αποσκοπεί δε στην πρόληψη των αξιόποινων πράξεων και δυστυχημάτων και την εξασφάλιση της δημόσιας ειρήνης, ευταξίας και απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών.⁷ Η κατασταλτική ενέργεια εκδηλώνεται σε περιπτώσεις τέλεσης ή απόπειρας τέλεσης αξιόποινων πράξεων, είτε ως δικαστική προανάκριση είτε ως καταδιωκτική ενέργεια και αποσκοπεί στην ματαίωση των αξιόποινων πράξεων ή τον περιορισμό των δυσμενών συνεπειών τους, την εξιχνίαση των τελούμενων εγκλημάτων, την ανακάλυψη και σύλληψη των δραστών και την ανεύρεση και κατάσχεση των πειστηρίων και των προϊόντων του εγκλήματος.⁸ Στην προσπάθεια πρόληψης και καταστολής της εγκληματικότητας, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης εφαρμόζει από το 1999 το εθνικό σχέδιο αστυνόμευσης «ασφαλείς πόλεις». Στον τομέα της πρόληψης και στο πλαίσιο της ενίσχυσης του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών στις γειτονιές καθιερώθηκε το μέτρο της πεζής αστυνόμευσης και του *ελέγχου ύποπτων οχημάτων* με έμφαση στις προβληματικές περιοχές των μεγάλων πόλεων.

4.2) Οι αστυνομικές έρευνες ως υλικά μέσα στο πλαίσιο της πρόληψης και της καταστολής του εγκλήματος- Το νομοθετικό πλαίσιο (ΠΔ 141/1991)

Εκτός από τα νομικά μέσα της πρόληψης και της καταστολής του εγκλήματος που είναι τα προεδρικά διατάγματα, οι αστυνομικές διατάξεις, οι αστυνομικές άδειες, τα διοικητικά μέτρα και κυρώσεις και οι επιβολές προστίμων υπάρχουν και τα υλικά μέτρα που είναι εκτός των άλλων και οι κάθε είδους έρευνες που κάνουν τα αστυνομικά όργανα. Τα υλικά αυτά μέτρα περιγράφονται και συγχρόνως οριοθετούνται με το ΠΔ 141/1991.

Αστυνομικές έρευνες είναι οι έρευνες προσώπων(σωματικές), χώρων και αντικειμένων που γίνονται από την ΕΛΑΣ στα πλαίσια της προληπτικής και κατασταλτικής της δραστηριότητας σύμφωνα με τις προβλεπόμενες από την αστυνομική νομοθεσία προϋποθέσεις. Για την διενέργεια των αστυνομικών ερευνών ο νομοθέτης θέτει τις εξής προϋποθέσεις⁹: α) Έρευνα σε κατοικία επιτρέπεται μόνο

⁷ βλ. άρθρο 93 παρ. 1 ΠΔ 141/1991.

⁸ βλ. άρθρο 93 παρ. 2 ΠΔ 141/1991

⁹ Σχετικό είναι το άρθρο 96 ΠΔ141/1991. Σύμφωνα με την παρ. 2 αυτού, όταν οι έρευνες αυτές γίνονται κατά την διάρκεια της προανάκρισης, υπόκεινται στους περιορισμούς και τις διατάξεις του ΚΠΔ.

με τη ρητή συναίνεση του ενοίκου της, β) *Σωματικές έρευνες σε μεταφορικά μέσα* και *μεταφερόμενα αντικείμενα* και έρευνες σε ιδιωτικούς χώρους μη προσιτούς στο κοινό που δεν υπάγονται στην έννοια της κατοικίας, γίνονται, όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης ή είναι απόλυτη ανάγκη και γ) Έρευνες σε χώρους δημόσιους ή ιδιωτικούς αλλά ελεύθερα προσιτούς στο κοινό, γίνονται ελεύθερα.¹⁰

Είναι γεγονός ότι οι αστυνομικοί πρέπει να επιδεικνύουν, τόσο κατά τον επί τόπου έλεγχο όσο και εντός των αστυνομικών υπηρεσιών, άψογη συμπεριφορά προς τον πολίτη, αποφεύγοντας κάθε περιττή βία ή συμπεριφορά που θίγει την τιμή και την προσωπικότητα του πολίτη. Σε ότι αφορά δε την διενέργεια σωματικών ερευνών αλλά και ερευνών σε οχήματα πολιτών που μας ενδιαφέρει εδώ, απαραίτητη προϋπόθεση σύμφωνα με το άρθρο 96 παρ. 3 ΠΔ 141/1991 είναι η «*σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης ή απόλυτη ανάγκη*». Η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών πρέπει να βασίζεται σε ειδικά αντικειμενικά ή υποκειμενικά στοιχεία, τα οποία να είναι επαρκή και πρόσφορα να δικαιολογήσουν κατά νόμο την διενέργεια αστυνομικής έρευνας. Η έννοια των «*υπονοιών*» ή της «*απόλυτης ανάγκης*», ωστόσο, κατ' ανάγκην συνδέεται με το πρόσωπο εκείνου, στον οποίο παρέχεται εκ του νόμου το δικαίωμα να τις αξιολογεί, δηλαδή του επιληφθέντα αστυνομικού.

Όπως είναι γνωστό, σε κανένα νομοθετικό κείμενο δεν περιλαμβάνεται ορισμός της έννοιας του υπόπτου ή των υπονοιών. Γίνεται, όμως, δεκτό ότι υπόνοια είναι η πιθανολογική κρίση κάποιου αρμόδιου προσώπου, ο επαγωγικός του συμπεράσματος, περί τελέσεως εγκλήματος, στην οποία κρίση ή συμπέρασμα καταλήγει με τη δεδομένη ψυχολογική του συγκρότηση αξιολογώντας τις κατ' αυτό υφιστάμενες ενδείξεις¹¹. Η αβεβαιότητα αυτή σχετικά με το περιεχόμενο των παραπάνω εννοιών καταλήγει μοιραία σε αβεβαιότητα περί την νομική τους φύση, δηλαδή περί τα δικαιώματα του ύποπτου προσώπου. Απλή υποστήριξη από τον ελεγχόμενο πολίτη της άποψης ότι για την σωματική έρευνα στο όχημα του απαιτείται παρουσία εισαγγελέα (ανεξάρτητα από το γεγονός του εσφαλμένου της άποψης) δεν συνιστά ασφαλώς πράξη επίμεμπτη ή ύποπτη, όταν ο ελεγχόμενος αρκείται σε αυτό και δεν παρεμποδίζει ή δεν ασκεί βία κατά τον έλεγχο. Επομένως, μόνο το στοιχείο αυτό δεν αρκεί βεβαίως για την θεμελίωση «*σοβαρής υπονομίας*» ικανής να νομιμοποιήσει το επαχθές μέτρο της έρευνας.

Επομένως, σε ότι αφορά τις αστυνομικές έρευνες σε οχήματα πολιτών αυτές επιτρέπονται μόνο στην περίπτωση που υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως εγκλήματος ή είναι απόλυτη ανάγκη, από βαθμοφόρο της ΕΛΑΣ, ενώπιον 2 μαρτύρων, αν υπάρχουν. Εκτός από αυτά όμως η αστυνομική δράση εκτός από αυτούς τους περιορισμούς που διατυπώνονται ρητά στο ΠΔ 141/1991, περιορίζεται ακόμα περισσότερο από τις γενικές αρχές που διέπουν την αστυνομική δράση και κυρίως τις αρχές της νομιμότητας και της αναλογικότητας. Πρέπει τέλος να αναφερθεί ότι απλή «*αρνητική*» συμπεριφορά των ελεγχόμενων δεν συνιστά, άνευ ετέρου λόγο δέσμευσης. Ο αστυνομικός έχει ως εκ του επαγγέλματος του, και της ειδικής κυριαρχικής σχέσης που τελεί, έννομη υποχρέωση ευγενικής συμπεριφοράς, υποχρέωση που όμως δεν έχει ο πολίτης που υφίσταται τον έλεγχο.

Βλ. και www.policenet.gr

¹⁰ Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 96 ΠΔ 141/1991 οι έρευνες των περιπτώσεων α έως και γ γίνονται από βαθμοφόρο της ΕΛΑΣ, ενώπιον δυο μαρτύρων αν υπάρχουν. Κατ' εξαίρεση, η έρευνα μπορεί να γίνει από αστυφύλακα, όταν δεν είναι παρών βαθμοφόρος και δεν μπορεί να αναληφθεί μέχρι την άφιξη του, χωρίς κίνδυνο ματαίωσης της. Σωματική έρευνα σε γυναίκα γίνεται από γυναίκα αστυνομικό και αν δεν υπάρχει, από άλλη γυναίκα της εκλογής του αστυνομικού.

¹¹ βλ. *Λίβο Ν.*. Η δικονομική θέση των καθ' ών υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος. Πον. Χρ. ΜΕ, σελ. 1103 επ.'

βλ και το πόρισμα του Συνηγούρου του Πολίτη που παρατίθεται στη σελ. 20 της παρούσας εργασίας.

5.) Γενικές αρχές που καθορίζουν και οριοθετούν την αστυνομική δράση

Η ένταξη των αστυνομικών οργάνων της ΕΛΑΣ στην εκτελεστική εξουσία συνεπάγεται την υπαγωγή της άσκησης της αρμοδιότητας τους στις αρχές του διοικητικού δικαίου που διέπουν την δράση όλων των διοικητικών οργάνων. Η διασύνδεση της αστυνόμευσης με την κυρίαρχη κρατική εξουσία και ιδιαίτερα με την μονομέρεια και την μοναδικότητα, τα κύρια χαρακτηριστικά της τελευταίας, δε σημαίνει σε καμία περίπτωση απεριόριστη αρμοδιότητα των αστυνομικών οργάνων.¹² Έτσι, η αστυνομική εξουσία διέπεται κατ' αρχήν από τις βασικές γενικές αρχές της νομιμότητας, της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος, της αναλογικότητας, της αμεροληψίας και της ισότητας, της συνέχειας και της ενότητας των αστυνομικών υπηρεσιών. Ωστόσο, η αστυνομική επεμβατική δράση της ΕΛΑΣ δεδομένης της ιδιομορφίας και των μέσων της, τα οποία έχουν άμεσο αντίκτυπο σε θεμελιώδη αγαθά και ελευθερίες των ατόμων, διέπεται περαιτέρω από ορισμένες πρόσθετες θεμελιώδεις αρχές του δικαίου της δημόσιας τάξης. Πρόκειται για την αρχή της διαρκούς ετοιμότητας και της διαρκούς διατεταγμένης υπηρεσίας, της δράσης, της προσήκουσας συμπεριφοράς, το σεβασμό του τεκμηρίου της αθωότητας, την αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης εξουσίας και της απαγόρευσης κατάχρησης της διοικητικής διαδικασίας.

Οι δύο αυτές κατηγορίες αρχών που, σε τελική ανάλυση, προσδιορίζουν το περιεχόμενο της αστυνομικής αρμοδιότητας και ταυτόχρονα την οριοθετούν, θα πρέπει να υφίστανται και να μην παραβιάζονται προκειμένου η δράση της αστυνομίας να βρίσκεται στα πλαίσια της συνταγματικής νομιμότητας και να μην καταλήγει παράνομη και αντισυνταγματική.

5.1) Η αρχή της νομιμότητας

Η αρχή της νομιμότητας αποτελεί άμεση απόρροια της αρχής της διάκρισης των εξουσιών και καθιερώνεται στην ελληνική έννομη τάξη στα άρθρα 26 παρ. 2, 43, 50, 82, 83 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος.¹³ Ειδικά για το αστυνομικό προσωπικό της ΕΛΑΣ, η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 παρ. 2 ΠΔ 538/1989.¹⁴ Έχει δε την έννοια, ότι η άσκηση της αστυνομικής εξουσίας πρέπει να μην παραβιάζει και να είναι σύμφωνη με τους κανόνες του Ευρωπαϊκού δικαίου, τους συνταγματικούς κανόνες και τις νομοθετικές πράξεις, καθώς και με κάθε κανόνα ανώτερης ή ισοδύναμης με αυτούς τυπικής ισχύος.

Η εν λόγω αρχή, συνέπεια των αρχών της λαϊκής κυριαρχίας και του αντιπροσωπευτικού συστήματος, καθώς και της υπεροχής του και του τεκμηρίου της αρμοδιότητας του νομοθετικού οργάνου, υλοποιεί την υποταγή της διοίκησης στο εκλογικό σώμα, τον φορέα της λαϊκής κυριαρχίας. Έντονα συνυφασμένη με την

¹² Εξάλλου, όπως παρατηρεί ο *Δάγτογλου* περί κυριαρχίας, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1986, σ.59 η κυριαρχία δεν είναι απόλυτη, αλλ' ιστορικά εξαρτημένη, καθαρά «λειτουργική» έννοια, καθοριζόμενη πλήρως από τον σκοπό τον οποίο κλήθηκε και καλείται να εκπληρώσει. Από τον σκοπό της κυριαρχίας(εγγύηση της ειρήνης και της ασφαλείας) προκύπτουν τα όρια της, τα οποία χαράζονται από το Σύνταγμα και προπάντων από τα ατομικά δικαιώματα.

¹³ βλ. ΣτΕ 8721/1992, 2987/1994.

¹⁴ Στην εν λόγω διάταξη αναφέρεται ρητά η πιστή εφαρμογή των συνταγματικών διατάξεων και των νόμων ως βασική υποχρέωση του αστυνομικού.

έννοια του κράτους δικαίου, σε καμιά περίπτωση δεν συμβιβάζεται με την έννοια του αστυνομικού κράτους, στα αστυνομικά όργανα του οποίου επιτρέπονται ανέλεγκτα τα πάντα, ακόμα και η παραβίαση των κανόνων που αυτά θέτουν. Σε αντίθεση με το κράτος δικαίου, στο αστυνομικό κράτος η αρχή της νομιμότητας δεν έχει καμιά θέση και υποκαθίσταται από την αρχή της σκοπιμότητας.

Κατ' εφαρμογή της αρχής της νομιμότητας τα αστυνομικά όργανα οφείλουν κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους να προβαίνουν σε ενέργειες που δεν αντίκειται στους κανόνες δικαίου και, επιπλέον, μπορούν να προβαίνουν μόνο σε ενέργειες που στηρίζονται σε ρητή διάταξη νόμου¹⁵. Για τον λόγο αυτό, η αποστολή των αστυνομικών οργάνων και τα μέσα εκπλήρωσης της πρέπει να είναι νομοθετικά προκαθορισμένα, διότι παραπέμπουν σε συχνές και εκτεταμένες κυριαρχικές επεμβάσεις στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών καθώς και στην άσκηση κρατικής βίας.

Ωστόσο, είναι απορριπτέα η λογική της τυφλής προσκόλλησης στο γράμμα του νόμου διότι συντηρεί τη λειτουργία μηχανισμών που ευνοούν την αναπαραγωγή της εικόνας μιας αυθαίρετης και αναχρονιστικής αστυνομίας. Τόσο η απροσημάτιστη αυθαιρεσία της αστυνομίας όσο και η αμετακίνητη εμμονή της- υπό οποιεσδήποτε συνθήκες – να τηρήσει επακριβώς τον νόμο, οδηγεί στην εκμηδένιση του δεδομένου σκοπού, για τον οποίο θεσπίστηκε η νομιμότητα. Η αρχή της νομιμότητας πρέπει επομένως να τηρείται σε συνδυασμό με τις αρχές της χρηστής διοίκησης, της αναλογικότητας, και της επιείκειας.

Για να κριθεί, ότι οι αστυνομικοί συμπεριφέρονται, όχι μόνο νομότυπα αλλά και προσηκόντως και ανταποκριτικά, εγγυόμενοι ταυτόχρονα την ευνομία και την ομαλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, θα πρέπει αυτοί να παρέχουν τον εαυτό τους ως πρότυπο, σεβόμενοι σε κάθε περίπτωση το γράμμα και το πνεύμα του νόμου. Διαφορετικά, όταν περιφρονούν, δεν εφαρμόζουν ή πολύ περισσότερο παραβιάζουν το νόμο, υπονομεύουν την τάξη και το δημοκρατικό πολίτευμα αρνούμενοι, αν και εγγυητές της ευνομίας, την εκτέλεση της πεμπουσίας της αποστολής τους.

Η τήρηση της αρχής της νομιμότητας και ο σχετικός έλεγχος παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα, όταν οι αστυνομικές ενέργειες πρέπει να είναι σύμφωνες με το νόμο, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της δέσμιας αρμοδιότητας. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στην περίπτωση που η αστυνομική δράση αρκεί να είναι σε αρμονία με τους κανόνες δικαίου, κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας, η οποία κατά τεκμήριο διέπει την εκπλήρωση των αστυνομικών αρμοδιοτήτων. Πρόκειται για τις περιπτώσεις, που ούτε οι νόμοι ούτε οι κανονισμοί της υπηρεσίας, ούτε οι διαταγές των ανωτέρων, ορίζουν επακριβώς αν, τότε, και πώς θα πρέπει να ενεργούν σε κάθε περίπτωση. Η φύση, η συχνότητα και το εύρος των ειδικών περιστάσεων καταλείπουν μεγάλο πεδίο ενεργειών στην διακριτική ευχέρεια των αστυνομικών να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες, να επινοούν, να σχεδιάζουν, να κρίνουν και να αποφασίζουν υπεύθυνα όχι μόνο για το αν θα επιληφθούν, αλλά και για το περιεχόμενο, τον τρόπο, ακόμα και το χρόνο της επέμβασης στην κάθε περίπτωση. Πρόκειται για την αρχή του πλέον πρόσφορου μέτρου που διέπει την άσκηση αστυνομικής εξουσίας, η εκπλήρωση της οποίας όμως δεν θα πρέπει να αντιστρατεύεται στη νομιμότητα.

Επομένως, για να είναι σύμφωνη με τους συνταγματικούς κανόνες μια αστυνομική ενέργεια θα πρέπει εκτός όλων των άλλων να είναι σύμφωνη με την αρχή της νομιμότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων κατά τη λήψη αστυνομικών μέτρων είναι συνταγματικοί υπό μια διπλή προϋπόθεση. Πρώτον, ότι προβλέπονται για την συγκεκριμένη περίπτωση ρητά από το νόμο και

¹⁵ βλ. άρθρο 18 παρ. 2 Ν 1481/1984, όπου ορίζεται ότι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης εκτελούν μόνο τα έργα που σχετίζονται με την αποστολή τους. βλ. και ΣτΕ 739/1939.

λαμβάνονται κατά την προβλεπόμενη από αυτόν διαδικασία και δεύτερον, ότι η συμπεριφορά των ασκούντων την αστυνόμευση δικαιολογείται από τις συγκεκριμένες περιστάσεις και είναι ανάλογη αυτών.¹⁶

Έτσι, όσον αφορά τους αστυνομικούς ελέγχους σε οχήματα πολιτών, αυτοί είναι συνταγματικοί και γενικά σύμφωνοι με την ελληνική έννομη τάξη όταν εκτός όλων των άλλων είναι σύμφωνοι και δεν παραβιάζουν την αρχή της νομιμότητας. Αυτό σημαίνει ότι οι έλεγχοι αυτοί πρέπει να γίνονται όπως ορίζει το ΠΔ 141/1991. Επομένως οι έλεγχοι των οχημάτων από αστυνομικά οχήματα επιτρέπονται μόνο όταν υπάρχουν *σοβαρές υπόνοιες τελέσεως εγκλήματος ή είναι απόλυτη ανάγκη*. Η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών ελέγχεται από τον εκάστοτε αστυνομικό που επιλαμβάνεται της συγκεκριμένης υπόθεσης βάσει ειδικής εμπειρίας και ειδικών γνώσεων. Επομένως, δεν επιτρέπεται σε ένα αστυνομικό όργανο να σταματήσει χωρίς κανένα λόγο κάποιον και να ελέγξει αυθαίρετα το όχημα του ή να ψάχνει απολύτως προσωπικά αντικείμενα του υφιστάμενου τον έλεγχο απλά και μόνο από περιέργεια. Μια τέτοια κίνηση είναι άκρως αντισυνταγματική και παραβιάζει προστατευόμενα δικαιώματα του πολίτη(π.χ. α. 5 παρ. 1 του Συντάγματος.)

5.2) Η αρχή της αναλογικότητας

Η αρχή της αναλογικότητας βρίσκει κατ' εξοχήν πρόσφορο έδαφος και εφαρμογή και αποκτά ιδιαίτερη πρακτική αξία κατά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας. Λειτουργεί, ειδικότερα, ως βασική κατεύθυνση, κύρια δέσμευση και βασικό όριο στη δράση της Ελληνικής Αστυνομίας. Πρόκειται για την αρχή που διαμορφώνει το κατάλληλο αξιολογικό υπόβαθρο της αστυνόμευσης και θέτει θεμελιώδεις ποιοτικούς και ποσοτικούς περιορισμούς στην επιλογή και χρήση των λαμβανόμενων για την πραγμάτωση αυτής μέτρων, εκείνων πρωτίστως που εκδηλώνονται με επεμβάσεις υλικής βίας, χαρακτηριστικό παράδειγμα των οποίων αποτελούν οι αστυνομικές έρευνες σε οχήματα πολιτών.

Η αρχή της αναλογικότητας προχωρά ακόμα περισσότερο από την αρχή της νομιμότητας και προστατεύει ακόμα καλύτερα τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα. Έτσι, τα μέσα άσκησης αστυνομικής εξουσίας δεν αρκεί απλώς να είναι τα προβλεπόμενα από το δίκαιο κατ' εφαρμογή της αρχής της νομιμότητας. Η άσκηση τους είναι σύννομη και συνταγματική υπό τη διπλή προϋπόθεση ότι ασκούνται μόνο κατ' εξαίρεση και μόνο στις περιπτώσεις, με το είδος και τον τρόπο που ορίζει ο νόμος, καθώς και στο μέτρο που δικαιολογείται ακριβώς ένεκα των συγκεκριμένων κάθε φορά γεγονότων.

Η αρχή της αναλογικότητας πρωτοεμφανίστηκε στο γερμανικό αστυνομικό δίκαιο. Στην Ελλάδα αναγνωρίστηκε ρητά από την νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας¹⁷ από το 1984. Κατοχυρώνεται δε ρητά στο άρθρο 25 παρ.1 του Συντάγματος. Η αρχή της αναλογικότητας κατά την άσκηση αστυνομικής εξουσίας θεμελιώνεται και σε ειδικές διατάξεις της αστυνομικής νομοθεσίας, οι οποίες αναφέρονται στους κανόνες υπηρεσιακής συμπεριφοράς των αστυνομικών και στα μέτρα που αυτοί λαμβάνουν για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Χαρακτηριστικά το ΠΔ 538/1989 (άρθρο 2) ορίζει, ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους οι αστυνομικοί χρησιμοποιούν τα κατά το δυνατόν ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή τραχύτητα, ενόχληση ή αδικαιολόγητη φθορά

¹⁶ βλ παρακάτω την αρχή της αναλογικότητας. Βλ. και Παπαϊωάννου Ζωή, Η αρχή της αναλογικότητας κατά την άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 25

¹⁷ βλ. ΣτΕ 21/1958, 1456, 1961/1966, 202/1974, 58, 811/1977, 1340, 1341/1982 κ.α.

ιδιοκτησίας και επιδεικνύουν πνεύμα μετριοπάθειας και επιείκειας¹⁸. Ακόμη το ΠΔ 141/1991 και ο Ν. 2928/2001 εξειδικεύουν ακόμη περισσότερο την αρχή της αναλογικότητας. Τέλος, το Συμβούλιο της Επικρατείας με την απόφαση 343/1943 δέχτηκε ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν επιτρέπεται να περιορίζονται από τα αστυνομικά όργανα περισσότερο από όσο είναι αναγκαίο για να προστατευτούν είτε τα δικαιώματα άλλων είτε όψεις του δημοσίου συμφέροντος που κατοχυρώνονται συνταγματικά και η διαφύλαξη τους εντάσσεται στην αποστολή της ΕΛ.ΑΣ.

Η αρχή «ότι δεν απαγορεύεται από το Σύνταγμα και τους νόμους επιτρέπεται» ισχύει κατ' εξοχήν στο χώρο άσκησης της αστυνομικής εξουσίας.¹⁹ Κατ' επέκταση η αρχή της αναλογικότητας συναρτάται με το τεκμήριο υπέρ της ελευθερίας των αστυνομουμένων (in dubio pro libertate). Κατ' εφαρμογή του τεκμηρίου αυτού, οι αστυνομικές έρευνες δεν πρέπει να είναι απόλυτες και γενικές αναφορικά με την διάσταση των συγκεκριμένων αναγκών της δημόσιας τάξης σε ένα δεδομένο χωροχρόνο ούτε μπορούν να καταλήγουν έστω νομιμοφανώς σε αναίρεση στην ουσία της δυνατότητας απόλαυσης των συνταγματικών δικαιωμάτων.

ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ.

Η αρχή της αναλογικότητας αναλύεται σε τρεις επιμέρους αρχές²⁰: 1) την αρχή της αναγκαιότητας (erforderlichkeit), 2) την αρχή της καταλληλότητας (geeignetheit), 3) την αρχή της αναλογικότητας εν στενή έννοια (verhältnismäßigkeit im engerem sinn).

➤ Η αρχή της αναγκαιότητας.

Σύμφωνα με την αρχή της αναγκαιότητας, η λήψη υλικών μέτρων από τα αστυνομικά όργανα δικαιολογείται κατ' αρχήν εφόσον ασκείται κατ' εξαίρεση και είναι απολύτως αναγκαία. Ο έλεγχος της αναγκαιότητας του επιλεγόμενου μέτρου προηγείται εκείνου της προσφορότητας και αναλογίας του προς την επαπειλούμενη διατάραξη της δημόσιας τάξης και αναφέρεται στην συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων περιορισμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Οι κάθε είδους κρατικές παρεμβάσεις δικαιολογούνται να περιορίσουν την ελευθερία του ατόμου στο μέτρο μόνο που η συντρέχουσα ανάγκη θεραπείας, διατήρησης ή διαφύλαξης της δημόσιας τάξης τις καθιστά αναγκαίες.²¹

Αναγκαίο είναι το μέσο, όταν το αστυνομικό όργανο δεν θα μπορούσε να επιλέξει ένα άλλο, εξίσου αποτελεσματικό, το οποίο δεν θα περιόριζε ή θα περιόριζε λιγότερο αισθητά τα θεμελιώδη δικαιώματα του πολίτη. Η προσθήκη του επιθέτου απόλυτη ή του επιρρήματος απολύτως έχει την έννοια, ότι η εν λόγω επιλογή δράσης είναι μοναδική κατά τρόπο αναμφισβήτητο. Πρέπει, ωστόσο, να τονισθεί ότι αναγκαίο είναι μόνο το μέτρο που θεωρείται, κατ' ουσία και τρόπο εφαρμογής, αναγκαίο σε μια *δημοκρατική κοινωνία στηριγμένη στην ελευθερία*. Προς αυτή τη κατεύθυνση συνηγορεί η περιεχόμενη στο άρθρο 25 παρ. 1 Σ κρατική εγγύηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και η υποχρέωση των κρατικών οργάνων να

¹⁸ Είναι κατανοητό λοιπόν ότι οι αστυνομικοί σε περίπτωση νόμιμου ελέγχου ενός οχήματος, που πληροί τις προϋποθέσεις του ΠΔ 11/1991, δεν επιτρέπεται να φέρονται βάρβαρα στους πολίτες, ούτε μπορούν αδικαιολόγητα να προκαλούν φθορές στο ξένο όχημα ή στο περιεχόμενό του.

¹⁹ Διότι η ελευθερία περιορίζεται «μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος. (άρθρο 5 παρ. 3 του Συντάγματος.)

²⁰ βλ. Παπαϊωάννου Ζωή, η αρχή της αναλογικότητας κατά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ 25

²¹ βλ. ενδεικτικά άρθρα 74 παρ. 15 εδ. θ' και 96 παρ. 4 ΠΔ 141/1991. Βλ και ΣτΕ 1158/1988, 2959, 4051/1990, 392, 2195/1993.

διασφαλίζουν την ακώλυτη και αποτελεσματική άσκηση τους, που έχει τουλάχιστον το νόημα ότι το Σύνταγμα δεν επιτρέπει δυσανάλογες προσβολές των δικαιωμάτων αυτών.

Έτσι κατ' εφαρμογή της αρχής της αναγκαιότητας στον έλεγχο των οχημάτων πολιτών από αστυνομικά όργανα μπορεί να ειπωθεί ότι δεν είναι πάντα αναγκαίο το αστυνομικό όργανο να περάσει χειροπέδες στον ελεγχόμενο εφόσον δεν υπάρχει φόβος διαφυγής, γιατί αυτό προσβάλλει ακόμη περισσότερο και χωρίς λόγο την προσωπικότητα του πολίτη (α. 5 παρ. 1 του Συντάγματος). Ο αστυνομικός που θα επιληφθεί της υπόθεσης πρέπει να κάνει τον έλεγχο μόνο αν τηρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου (βλ. ΠΔ 141/1991), αν το κρίνει αναγκαίο και εφόσον προχωρήσει στον έλεγχο να πράξει ότι είναι απαραίτητο για αυτόν και να μην προσβάλλει ακόμη περισσότερο τα δικαιώματα του πολίτη χωρίς αυτό να κρίνεται απαραίτητο. Σε κάθε τέτοια περίπτωση παραβίασης της αρχής της αναγκαιότητας η άσκηση της αρμοδιότητας του αστυνομικού οργάνου κρίνεται παράνομη και αντισυνταγματική.

➤ Η αρχή της καταλληλότητας

Στη συνέχεια, σύμφωνα με την αρχή της καταλληλότητας, το μέτρο που χρησιμοποιεί η αστυνομική αρχή πρέπει να είναι πρόσφορο, δηλαδή ικανό να οδηγήσει στην πραγματοποίηση του προβλεπόμενου από το νόμο σκοπού ή τουλάχιστον να την προωθήσει σημαντικά. Επομένως, και κατά τους αστυνομικούς ελέγχους τα αστυνομικά όργανα θα πρέπει να επιλέγουν μέτρα κατάλληλα για να διεκπεραιώσουν το σκοπό τους και κάθε ακατάλληλο μέτρο που χρησιμοποιείται καθιστά την αστυνομική επέμβαση αντισυνταγματική και παραβιάζουσα τα δικαιώματα του υφιστάμενου τον έλεγχο.

Υπό τις δύο προαναφερθείσες πτυχές της η αρχή της αναλογικότητας είναι η κατ' εξοχήν κατάλληλη αρχή για τη διασάφηση και οριοθέτηση των αγαθών και αξιών που συγκρούονται εκάστοτε με το δημόσιο συμφέρον, οσάκις αυτό προασπίζεται από τα αστυνομικά όργανα κατά την διεκπεραίωση των καθηκόντων τους. Συμπληρώνεται δε και ολοκληρώνεται με την αρχή της αναλογικότητας *stricto sensu*.

➤ Η αρχή της αναλογικότητας σε στενή έννοια (*stricto sensu*)

Η αρχή της αναλογικότητας *stricto sensu* επιβάλλει την ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ του συγκεκριμένου αστυνομικού μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού. Αυτή η σχέση υπάρχει, όταν το λαμβανόμενο μέτρο είναι κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, συνεπάγεται κατ' ένταση και διάρκεια τα λιγότερα δυνατά μειονεκτήματα για τον πολίτη και, τέλος, όταν τα συνεπαγόμενα μειονεκτήματα δεν υπερσκελίζουν τα πλεονεκτήματα.²²

Η αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια αναλύεται στις εξής επιμέρους αρχές²³: α) η αρχή της ελάχιστης δυνατής προσβολής ή του ηπιότερου μέσου, β) την αρχή της αποφυγής ασύμμετρων ή δυσανάλογων συνεπειών και γ) την απαγόρευση της χρονικής ασυνέπειας ή υπερβολής.

²² βλ. ΣτΕ 1149/1988, 2153/1989, 4050/1990

βλ και *Διατόγλου*, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ 184, του ίδιου Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1994, σελ 176, *Χρυσόγονο Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002, σελ. 87.

²³ βλ. Παπαϊωάννου Ζωή, Η αρχή της αναλογικότητας κατά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 33

✓ Η αρχή της ελάχιστης δυνατής προσβολής ή του ηπιότερου μέσου

Σύμφωνα με την πρώτη επιμέρους αρχή, από τα περισσότερα δυνατά και κατάλληλα μέτρα η αστυνομία πρέπει να επιλέξει το ηπιότερο, δηλαδή εκείνο που θα επιβαρύνει λιγότερο το άτομο και το κοινωνικό σύνολο. Έτσι, το ίδιο όργανο οφείλει να επιλέξει το ηπιότερο μέσο και μόνο αν αυτό δεν είναι δυνατό στην πραγματικότητα, να μεταβεί στο επόμενο αυστηρότερο ή επαχθέστερο μέτρο ή μέσο. Η αστυνομική συμπεριφορά που παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών, όπως στην περίπτωση μας την ανθρώπινη αξία και αξιοπρέπεια, το δικαίωμα στην προσωπικότητα κ.α., είναι παράνομη για τον λόγο, ότι προσκρούει στην αρχή της αναλογικότητας, της χρηστής διοίκησης και, επιπλέον, αντιστρατεύεται το αστυνομικό καθήκον της προστασίας των ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων του πολίτη, η εκπλήρωση του οποίου εντάσσεται στην ειδικότερη αποστολή της ΕΛ.ΑΣ.

Η αρχή του ηπιότερου μέσου απορρέει από την έννοια του κράτους δικαίου και συνιστά σύνθεση των αρχών της ισότητας (ενώπιον του νόμου, αλλά και του ίδιου του νόμου) και της επιείκειας. Υπό αυτή την οπτική, η αρχή της αναλογικότητας φέρεται ως μια από τις πληρέστερες εκφάνσεις της αρχής της νομιμότητας. Ταυτόχρονα δε, επαληθεύεται με την εφαρμογή της ότι δεν ισχύει η αρχή της σκοπιμότητας.

Η αρχή του ηπιότερου μέσου βρίσκει πλήρη εφαρμογή στο αντικείμενο της εργασίας αυτής. Παράδειγμα η πρόκληση σωματικού άλγους από αστυνομικό σε ιδιοκτήτη οχήματος που αρνείται κατά την διάρκεια ενός νόμιμου αστυνομικού ελέγχου. Η δράση αυτή του αστυνομικού δεν κρίνεται παράνομη, δεν παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, ούτε υπάγεται στην έννοια βασανιστηρίων βάσει της διατάξεως 137 Α ΠΚ, αρκεί να μην υπερβαίνει σε έκταση και σε ένταση το αναγκαίο για την περίπτωση μέτρο. Αντίθετα, αν συνεπεία της ως άνω παρεκτροπής του διωκόμενου, το αστυνομικό όργανο, στην εξουσία του οποίου αυτός βρίσκεται, σκοπεύει κιόλας «να το τιμωρήσει» ή να εκφοβίσει και προβεί πέραν της απολύτως αναγκαιότητας βίας σε κλιμάκωση αυτής λ.χ. με ραπίσματα ή λακτίσματα κ.λ.π., προκαλώντας του σωματικές κακώσεις, τότε ενεργοποιούνται αυτόματα εναντίον του οι σχετικές με τα βασανιστήρια ποινικές κυρώσεις εφόσον η ενέργεια του παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας και είναι παράνομη και αντισυνταγματική²⁴.

✓ Η αρχή της αποφυγής ασύμμετρων ή δυσανάλογων συνεπειών

Στη συνέχεια, η αρχή της αποφυγής των ασύμμετρων ή δυσανάλογων συνεπειών παραπέμπει στη στάθμιση κόστους- οφέλους και εξετάζει την προσφορότητα στη σχέση μέσου- επίτευξης σκοπού. Βάσει αυτής, το προσφερόμενο κατ' αρχήν ως δυνατό, κατάλληλο, ηπιότερο και ίσως μοναδικό αστυνομικό μέτρο δεν επιτρέπεται να ληφθεί, αν στη συγκεκριμένη περίπτωση κριθεί ότι οι συνέπειες αυτού βρίσκονται εμφανώς σε δυσανάλογη σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Με άλλα λόγια, οι αναμενόμενες δυσμενείς συνέπειες του μέτρου πρέπει, συγκρινόμενες με τον επιδιωκόμενο από το νόμο σκοπό, να τελούν σε αναλογία προς αυτόν. Αν, δε, τον υπερακοντίζουν κατάδηλα, το σχετικό μέτρο πρέπει να αποκλειστεί. Τέτοια περίπτωση μπορεί να προκύψει σε περίπτωση που αστυνομικό όργανο σταματήσει κάποιον ύποπτο για μεταφορά προϊόντων εγκλήματος, ο οποίος όμως εκείνη την ώρα μεταφέρει κάποιον βαριά τραυματισμένο με το όχημα του. Στην περίπτωση αυτή, η ζωή που κινδυνεύει να χαθεί κρίνεται σημαντικότερη από την αξία των αντικειμένων που πιθανώς να μεταφέρονται σε αυτό το όχημα και τυχόν έλεγχος που θα αύξανε

²⁴ βλ. Σοφουλάκη, Η χρήση βίας από τα αστυνομικά όργανα ως υλικό μέτρο άσκησης αστυνομικής εξουσίας, ΠοινΔικ 6/2002, σελ 653 και την παραπομπή του στον Σπυράκο, Ποινικοποίηση των Βασανιστηρίων- Επίσημη Στάση και Πραγματικότητα, Υπερ 1993, 38

ακόμη περισσότερο τον κίνδυνο ζωής του αρρώστου ή που θα τον καταδίκασε σε θάνατο θα παραβίαζε την αρχή της αναλογικότητας (αρχή της αποφυγής των δυσανάλογων συνεπειών).

✓ Η απαγόρευση της χρονικής ασυνέπειας ή υπερβολής

Η απαγόρευση της χρονικής υπερβολής, τέλος, επικεντρώνεται στην διάρκεια των αστυνομικών επιχειρήσεων. Βάσει αυτής, ένα μέτρο θεωρείται επιτρεπτό για τόσο χρονικό διάστημα, όσο απαιτείται για την επέλευση των νομικών συνεπειών του, μέχρις ότου, δηλαδή, επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός ή γίνει εμφανής η αδυναμία πραγματοποίησής του. Η αστυνομική αρχή θα πρέπει να σταματήσει την δράση της μόλις αποτραπεί ο σχετικός κίνδυνος.

Επομένως, οι αστυνομικοί έλεγχοι σε οχήματα πολιτών θα πρέπει να πληρούν και την αρχή της μη χρονικής ασυνέπειας. Για παράδειγμα, δεν είναι συνταγματική η δράση ενός αστυνομικού οργάνου, στην περίπτωση που αφού διενέργησε τον έλεγχο και δεν βρήκε κανένα ύποπτο στοιχείο, συνεχίζει να ψάχνει απλά και μόνο από περιέργεια ή αρνούμενο από εγωισμό να δεχθεί ότι έκανε λάθος πρόγνωση και επιμένει να βρει ενοχοποιητικά στοιχεία τα οποία καταφανώς δεν υπάρχουν. Η έρευνα κανονικά έχει τελειώσει και έχει επιτευχθεί ο σκοπός του νόμου και κάθε περαιτέρω δράση του αστυνομικού οργάνου είναι υπερβολική και επομένως αντισυνταγματική, παραβιάζουσα τα συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα του πολίτη χωρίς κανένα λόγο και αιτία.

Με όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, έγινε φανερό ότι η διενέργεια αστυνομικών ελέγχων σε οχήματα πολιτών είναι συνταγματική υπό την διπλή προϋπόθεση ότι είναι σύμφωνη με την αρχή τόσο της νομιμότητας όσο και της αναλογικότητας. Πρέπει να τηρούνται τόσο οι διατυπώσεις του ΠΔ 141/1991 και των άλλων αστυνομικών και νομοθετικών διατάξεων, όπως επίσης και να μην παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας, με όλες τις επιμέρους αρχές στις οποίες αυτή αναλύεται και παρατέθηκαν παραπάνω. Η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί σημαντικότερη εγγύηση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του ατόμου, και πάντοτε πρέπει να γίνεται έλεγχος για την συνδρομή της προκειμένου να αποφανθούμε για την συνταγματικότητα μιας αστυνομικής επέμβασης, σε ένα κράτος δικαίου στηριγμένο στην ελευθερία, όπως η Ελλάδα.

5.3) Η αρχή της αμεροληψίας της αστυνομικής δράσης. Η αρχή της ισότητας

Αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την αρχή της νομιμότητας²⁵, η αρχή της αμεροληψίας της αστυνομικής διοίκησης²⁶ επιβάλλει στον αστυνομικό να είναι αμερόληπτος, δίκαιος εφαρμοστής των νόμων και πρέσβης της ισονομίας και της αξιοκρατίας. Η αρχή της αμεροληψίας κατοχυρώνεται στην αστυνομική νομοθεσία σε θεμελιώδη κανόνα υπηρεσιακής συμπεριφοράς. Το ΠΔ 538/1989 προβλέπει μεταξύ άλλων, ότι οι αστυνομικοί ενεργούν με αμεροληψία, αντικειμενικότητα και αξιοπρέπεια (άρθρο 2 παρ. 1). Σχετική και συνδεδεμένη ταυτόχρονα άμεσα με την συναφή αρχή κατάχρησης εργασίας είναι η διαταγή του ίδιου ΠΔ που επιβάλλει στους αστυνομικούς να έχουν πάντοτε ως γνώμονα των ενεργειών τους την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και την διαφύλαξη των νόμιμων συμφερόντων των πολιτών.

²⁵ βλ. κεφάλαιο 4.1 η αρχή της νομιμότητας.

²⁶ βλ. Παπαϊωάννου Ζωή, Η αποστολή, τα μέσα και τα όρια δράσης του αστυνομικού προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ., Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2004, σελ. 515

Η αρχή της ισότητας, που προβλέπεται ρητά στο Σύνταγμα²⁷, επιβάλλει στα αστυνομικά όργανα την ίση μεταχείριση των ομοίων περιπτώσεων και τη διάφορη μεταχείριση διάφορων περιπτώσεων κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Επομένως, τα αστυνομικά όργανα κατά την επιλογή των διαφόρων μέσων για την εκπλήρωση της αποστολής τους πρέπει να κινούνται μέσα στα όρια που διαγράφονται από την αρχή της ισότητας. Η τήρηση των ορίων αυτής αποκλείει τόσο την έκδηλη άνιση μεταχείριση, είτε με τη μορφή της εισαγωγής ενός καθαρά χαριστικού μέτρου, είτε με την μορφή της επιβολής μιας αδικαιολόγητης επιβάρυνσης, όσο και την αυθαίρετη εξομοίωση διαφορετικών καταστάσεων ή την ενιαία μεταχείριση προσώπων που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες, με βάση όμως τυπικά και άσχετα μεταξύ τους κριτήρια.

Κατ' εφαρμογή, λοιπόν, των παραπάνω, ο έλεγχος του οχήματος ενός αλλοδαπού χωρίς αυτός να κινεί καμία υποψία παραβιάζει την αρχή της ισότητας και καθιστά τον συγκεκριμένο έλεγχο αντισυνταγματικό εφόσον παραβιάζει τα δικαιώματα που το Ελληνικό Σύνταγμα παρέχει στον αλλοδαπό. Γενικότερα, κάθε έλεγχος που γίνεται και έχει υποκινηθεί από την ταυτότητα του ελεγχόμενου ή τις ρατσιστικές και εθνικιστικές αντιλήψεις του αστυνομικού οργάνου ή τις σεξουαλικές προτιμήσεις του ελεγχόμενου είναι παράνομος και αντισυνταγματικός.

5.4) Η αρχή της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος

Η δραστηριότητα που ασκούν τα αστυνομικά όργανα έχει πάντοτε σκοπό την άμεση ή έμμεση ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος. Η αρχή αυτή βρίσκεται κατ' αρχήν έρεισμα στο Σύνταγμα (άρθρο 1 παρ. 3) όπου αναφέρεται ότι όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό και υπάρχουν υπέρ αυτού, ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι υπηρετούν το λαό (α. 103 παρ. 1), και ότι το κράτος μεριμνά για την προστασία του γενικού συμφέροντος (α. 106 παρ. 1). Στα πλαίσια της αστυνομικής νομοθεσίας ειδικότερα, το ΠΔ 538/1989 προβλέπει ρητά, ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους οι αστυνομικοί έχουν πάντοτε ως γνώμονα των ενεργειών τους την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νόμιμων συμφερόντων των πολιτών (άρθρο 2 παρ. 5).

Δημόσιο συμφέρον είναι μόνο ότι τα συνταγματικώς οριζόμενα όργανα, δηλαδή ο συντακτικός νομοθέτης, ο κοινός νομοθέτης και η κυβέρνηση ορίζουν ως δημόσιο συμφέρον.²⁸ Τα αστυνομικά όργανα, επομένως, καθορίζουν το δημόσιο συμφέρον μόνο στο πλαίσιο του Συντάγματος και των νόμων και μόνο εφόσον είναι εξουσιοδοτημένα προς τούτο από το Σύνταγμα και τους νόμους. Κατ' επέκταση, αναλύοντας και εφαρμόζοντας τις επιμέρους έννοιες του δημοσίου συμφέροντος, εντοπίζουμε και τα στοιχεία σκοπιμότητας. Με την έννοια, λοιπόν, του δημοσίου συμφέροντος συνδέεται η σκοπιμότητα που πρέπει να υπάρχει σε κάθε αστυνομική επέμβαση και να επιδιώκει και αυτή με την σειρά της την επίτευξη του δημοσίου συμφέροντος. Γιατί αν δεν υπάρχει δημόσιο συμφέρον, δεν υπάρχει και δυνατότητα δράσης για την ΕΛ.ΑΣ.

Η σκοπιμότητα των αστυνομικών μέτρων που περιορίζουν τις ατομικές ελευθερίες προς διαφύλαξη της δημόσιας τάξεως και ασφάλειας ελεγχόμενη και από τον ακυρωτικό δικαστή καθίσταται όρος και στοιχείο της νομιμότητας αφού, τα εν λόγω μέτρα κρίνονται νόμιμα, μόνον εάν και εφόσον είναι σκόπιμα στην συγκεκριμένη περίπτωση²⁹. Είναι φανερό³⁰, λοιπόν, ότι τα αστυνομικά όργανα δεν

²⁷ βλ. άρθρα 4 και 116 του Συντάγματος. Πρβλ και άρθρο 14 ΕΣΔΑ.

²⁸ βλ. *Διατόγλου*, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ. 154

²⁹ « Η σκοπιμότητα νοούμενη ως το σύνολο των σκοπών που εξυπηρετούν το γενικό συμφέρον και δικαιολογούν την κρατική ενέργεια, εμπεριέχεται στη νομιμότητα, καθίσταται έτσι όρος και στοιχείο

μπορούν να επέμβουν και να περιορίσουν συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα του πολίτη χωρίς να έχουν καμία σκοπιμότητα και χωρίς κανένα λόγο. Τα δικαιώματα του πολίτη περιορίζονται όταν πρέπει να προστατευτεί και να προαχθεί ένα άλλο δικαίωμα συγκριτικά ισχυρότερο.

Επομένως, όταν το δημόσιο συμφέρον λειτουργεί κατά την άσκηση των αστυνομικών αρμοδιοτήτων ως περιορισμός στην άσκηση ενός συνταγματικού δικαιώματος θα πρέπει οπωσδήποτε να προβλέπεται ρητά ή να συνάγεται από άλλη περιοριστική ρήτρα, όπως η επιφύλαξη υπέρ του νόμου και να διασφαλίζει τον πυρήνα του δικαιώματος. Σε καμία περίπτωση, επομένως, δεν θα πρέπει να διατυπώνονται κατά τρόπο πρόχειρο, αξιωματικό, απόλυτο ή γενικόλογο και ταυτολόγο χωρίς να δεσμεύεται από τους περιορισμούς των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων. Η σύγκρουση δε των ατομικών δικαιωμάτων με τη δημόσια τάξη και τις επιμέρους έννοιες που την συνθέτουν επιβάλλεται να επιλύεται βάσει των αρχών της αναλογικότητας και της πρακτικής συμφωνίας.

Κατ' εφαρμογή, λοιπόν, των παραπάνω κάθε αστυνομική έρευνα σε όχημα πολίτη θα πρέπει να αποσκοπεί σε κάποια από τις εκφάνσεις του δημοσίου συμφέροντος, να εφαρμόζεται δηλαδή η αρχή της σκοπιμότητας. Χωρίς σκοπιμότητα δεν υπάρχει νομιμότητα και κατ' επέκταση οδηγούμαστε σε καταστρατήγηση των νόμων και του Συντάγματος. Για παράδειγμα, θα ήταν αντισυνταγματικός ένας νόμος που θα έδινε την δυνατότητα σε κάθε αστυνομικό όργανο να διενεργεί ελέγχους στο όχημα οποιουδήποτε πολίτη, χωρίς να ορίζει προϋποθέσεις και χωρίς οι έλεγχοι αυτοί να μπορούν πρακτικά να οδηγήσουν σε εξυπηρέτηση κάποιου δημοσίου σκοπού. Ένας τέτοιος νόμος μόνο και μόνο θα παραβίαζε τα δικαιώματα των πολιτών χωρίς να προσφέρει κάτι στην πολιτεία, αφού μεγάλο ποσοστό πολιτών είναι νομοταγείς και δεν κινούν οποιαδήποτε υποψία που θα μπορούσε να δικαιολογήσει οποιαδήποτε αστυνομική επέμβαση εναντίον τους.

Ωστόσο, δεν θα πρέπει να φτάσουμε στο άλλο άκρο και να στηριζόμαστε μόνο στην σκοπιμότητα γιατί αυτό θα μας οδηγούσε στην ύπαρξη ενός αστυνομικού κράτους. Η σκοπιμότητα πρέπει να υφίσταται αλλά ο έλεγχος της συνταγματικότητας του αστυνομικού ελέγχου δεν αρκείται μόνο στην συνδρομή αυτής αλλά απαιτεί και την συνδρομή των άλλων γενικών και ειδικών αρχών της κρατικής διοίκησης, όπως π.χ. της νομιμότητας και της αναλογικότητας.

6.) Ειδικές αρχές που καθορίζουν και οριοθετούν την αστυνομική δράση

Εκτός από τις γενικές αρχές που παρατέθηκαν προηγουμένως, δηλαδή τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της αμεροληψίας και της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος, υπάρχουν και κάποιες ειδικές αρχές³¹ που καθορίζουν και οριοθετούν την άσκηση της αστυνομικής αρμοδιότητας. Αυτές είναι η υποχρέωση προσήκουσας συμπεριφοράς, ο σεβασμός του τεκμηρίου της αθωότητας, η αρχή της απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης της αστυνομικής εξουσίας και η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης της διαδικασίας. Αυτές με την σειρά τους περιορίζουν

της νομιμότητας, όπως παρατηρεί ο *Μανιτάκης Α.*, Η συνταγματική αρχή της ισότητας και η έννοια του γενικού συμφέροντος, ΤοΣ 1978, σελ 433επ (458)

³⁰ βλ. Παπαϊωάννου Ζωή, Η αποστολή, τα μέσα και τα όρια δράσης των αστυνομικών οργάνων της ΕΛ.ΑΣ., Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2004, σελ.525

³¹ βλ. Παπαϊωάννου Ζωή, Η αποστολή, τα μέσα, και τα όρια δράσης των αστυνομικών οργάνων της ΕΛ.ΑΣ., Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2004, σελ, 663

ακόμη περισσότερο την αστυνομική αρμοδιότητα και απαιτείται η συνδρομή τους για να καταλήξουμε στην συνταγματικότητα ή μη μιας αστυνομικής επέμβασης, όπως είναι οι αστυνομικοί έλεγχοι σε οχήματα πολιτών.

6.1) Η υποχρέωση προσήκουσας συμπεριφοράς

Η αξία και ο δυναμισμός των αστυνομικών υπαλλήλων αποτελούν τον πλέον καθοριστικό παράγοντα για την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ. Έτσι πέραν της απαιτούμενης επιμόρφωσης των αστυνομικών απολύτως απαραίτητη κρίνεται και η προσήκουσα συμπεριφορά, υπό το πρίσμα της επίδειξης του ανθρώπινου προσώπου και των ψυχοπνευματικών προσόντων των υπαλλήλων αυτών.

Όσο η προσωπικότητα του αστυνομικού ανταποκρίνεται σε υψηλότερες προδιαγραφές παιδείας, ικανότητας, γνώσεων και ήθους, τόσο αυτοκαθαίρεται το γενικότερο τοπίο της Αστυνομίας, υποχωρεί η δικαιολογημένη δυσφορία του πολίτη για την αστυνόμευση και των περιορισμό των δικαιωμάτων του και βελτιώνεται η κοινωνική φήμη και ανταπόκριση του Αστυνομικού Σώματος.

Η συμπεριφορά των αστυνομικών χαρακτηρίζεται προσήκουσα όταν: α) είναι άψογη και πολιτισμένη απέναντι στους πολίτες, β) χαρακτηρίζεται ως υποδειγματική, γ) καλύπτει τη δράση εντός και εκτός της αστυνομίας δ) λειτουργεί θετικά και δεν προκαλεί δυσμενή σχόλια και ε) είναι συναδελφική. Ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά την συνταγματικότητα των αστυνομικών ελέγχων έχει το στοιχείο α).

❖ Συμπεριφορά άψογη και πολιτισμένη

Η συμπεριφορά των αστυνομικών απέναντι στους πολίτες επιβάλλεται να είναι άψογη και πολιτισμένη³².

Τα χαρακτηριστικά εκείνα που συνθέτουν κατά το νόμο³³ μια άψογη και πολιτισμένη συμπεριφορά είναι η εντιμότητα, η ευγένεια, η ευπρέπεια, η σοβαρότητα και η ευθύτητα, η κοινωνικότητα και το πνεύμα εξυπηρέτησης των πολιτών και συνεργασίας μαζί τους. Η προσήκουσα συμπεριφορά αλληλοδιαπλέκεται και αλληλοσυμπληρώνεται με την υποχρέωση σεβασμού και προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών. Εξάλλου, ελέγχεται πειθαρχικά και υπό προϋποθέσεις και ποινικά ο αστυνομικός ο οποίος, στα πλαίσια της άσκησης των υπηρεσιακών του καθηκόντων δεν αποδίδει τον απαιτούμενο σεβασμό στο πρόσωπο του πολίτη.

Επιπλέον, τα αστυνομικά όργανα συμπεριφέρονται προσηκόντως, όταν τηρούν και τις αρχές της ισότητας και αμεροληψίας και δεν προβαίνουν σε διακρίσεις στηριζόμενοι στην εθνικότητα, το φύλο, το χρώμα ή τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του πολίτη. Κατ' εφαρμογή αυτών λοιπόν ένα αστυνομικό όργανο δρα αντισυνταγματικά όταν κατά την διάρκεια του ελέγχου του οχήματος ενός πολίτη αυτό συμπεριφέρεται προσβλητικά και εξευτελιστικά στον πολίτη, μιλώντας άσχημα, με βωμολοχίες και ταπεινώνοντας τον πολίτη, αφού έτσι παραβιάζεται ακόμη περισσότερο και χωρίς λόγο η αξιοπρέπεια και το δικαίωμα στην προσωπικότητα

³² Άρθρο 1 παρ. 1δ ΠΔ 22/1996

³³ Το άρθρο 15 του ΠΔ 23/2003, αναφερόμενο περισσότερο στον τρόπο άσκησης των αρμοδιοτήτων της Δημοτικής Αστυνομίας κάνει ιδιαίτερη μνεία για την υποχρέωση προσήκουσας συμπεριφοράς του προσωπικού καθορίζοντας το βασικό περιεχόμενό της. Έτσι, το προσωπικό της Αστυνομίας οφείλει να ενεργεί πάντοτε με ευπρέπεια, αντικειμενικότητα και γνώμονα τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της επιείκειας. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του επιδεικνύει, επίσης, σύνεση, αμεροληψία και σταθερότητα, ώστε με την συμπεριφορά του να καθίσταται άξιο κοινής εμπιστοσύνης.

του. Επομένως, Ένας αστυνομικός έλεγχος θα πρέπει να πληροί και αυτή την αρχή προκειμένου να αντέξει στον έλεγχο συνταγματικότητας και τελικά να αποφανθούμε ότι η αστυνομική επέμβαση έχει συνταγματικό χαρακτήρα.

6.2) Ο σεβασμός του τεκμηρίου της αθωότητας

Σύμφωνα με βασική αρχή του δημοσίου δικαίου και θεμελιώδη αρχή της ποινικής δίκης, « παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του»³⁴ Σήμερα το τεκμήριο της αθωότητας βρίσκει διεθνώς νομοθετικό έρεισμα στο άρθρο 6 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο άρθρο 11 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και άλλα τα όποια αποτελούν και εσωτερικό δίκαιο λόγω του άρθρου 28 του Ελληνικού Συντάγματος.

Αν εφαρμόσουμε το τεκμήριο της αθωότητας στον έλεγχο της συνταγματικότητας του ελέγχου των οχημάτων από τις αστυνομικές αρχές τότε μπορεί να ειπωθεί ότι όσο στο όχημα του πολίτη δεν βρίσκεται κάτι ύποπτο τότε αυτός τεκμαίρεται αθώος και του αρμόζει συμπεριφορά προς ένα νομοταγή πολίτη. Ο αστυνομικός δεν μπορεί να ενεργεί όπως θα ενεργούσε απέναντι σε κάποιον εγκληματία που, όμως, και πάλι θα είχε κάποιες υποχρεώσεις προσήκουσας συμπεριφοράς απέναντι του. Το αστυνομικό όργανό ακόμη θα πρέπει να σεβαστεί το τεκμήριο αθωότητας και στην περίπτωση που ολοκληρωθεί η έρευνα να αφήσει ελεύθερο τον πολίτη ζητώντας συγγνώμη για την αναστάτωση που του προκάλεσε και σε καμία περίπτωση να μην τον συλλάβει και να απαιτήσει περαιτέρω έλεγχο σε άλλους προσωπικούς χώρους του ατόμου αυτού.

6.3) Η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης της αστυνομικής εξουσίας

Μια προδήλως παράνομη πράξη κατά την έννοια του διοικητικού δικαίου και ειδικότερα του κλάδου που διέπει την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας είναι η κατάχρηση εξουσίας³⁵. Κατάχρηση εξουσίας υπάρχει, όταν η αστυνομική αρχή, αν και αρμόδια να προβεί στην εν λόγω πράξη, παρόλο που τηρεί τους διαγραμμένους τύπους και δεν παραβαίνει ευθέως το νόμο, κάνει εντούτοις χρήση της αρμοδιότητας της για σκοπό διαφορετικό από εκείνο, τον οποίο στη συγκεκριμένη περίπτωση υπαγορεύει η δημόσια τάξη υπό ευρεία έννοια ή επιβάλλει το ιδιαίτερο συμφέρον της αστυνομικής υπηρεσίας. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονισθεί, ότι τη νομιμότητα των αστυνομικών μέτρων στηρίζει όχι απλώς ένας σκοπός γενικότερου δημοσίου συμφέροντος³⁶ αλλά ειδικότερα σκοπός αποβλέπων στην προστασία ή την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης.

Οι νομοθετικά προβλεπόμενοι ειδικότεροι σκοποί της αστυνομικής δράσης προκαθορίζουν και την εξουσία λήψης αποφάσεων και μέτρων από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές. Στοιχειοθετείται κατάχρηση εξουσίας, όταν η υπό των αρχών

³⁴ βλ. *Τάχος*, Δίκαιο της δημόσιας τάξης, σελ. 182 και Παπαϊωάννου Ζωή, η αποστολή, τα μέσα και τα όρια της δράσης των αστυνομικών οργάνων της ΕΛ.ΑΣ., Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 643

³⁵ βλ. άρθρο 12 παρ. 2 και 25 και άρθρο 9 παρ. 1 εδ. ια' ΠΔ 22/1996 και άρθρο 2 παρ. 5 και 3 παρ. 3 ΠΔ 538/1989. Για την κατάχρηση εξουσίας, βλ. άρθρο 48 παρ. 4 ΠΔ 18/1989 και άρθρο 18 ΕΣΔΑ. Τέλος, βλ. *Χιώλο Κ.*, Η κατάχρηση εξουσίας ως λόγος ακυρώσεως των εκτελεστών διοικητικών πράξεων στο Συμβούλιο της Επικρατείας, διδ. διατριβή, Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1985.

³⁶ βλ. κεφάλαιο 4.4) σχετικά με την υπεροχή του δημοσίου συμφέροντος και την σκοπιμότητα.

ασκούμενη αστυνομική εξουσία αναλύεται στη μέριμνα επίτευξης στόχων μη δημόσιων ή δημόσιων μεν μη διαπλεκόμενων με τη δημόσια τάξη. Ο αστυνομικός, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, οφείλει να χρησιμοποιεί όλα τα αναγκαία μέσα για την επίτευξη του νόμιμα επιδιωκόμενου ή επιτρεπόμενου σκοπού, δεν μπορεί, όμως, να κάνει κατάχρηση της εξουσίας του³⁷. Η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης εξουσίας επιβεβαιώνει τον γενικό κανόνα, ότι η άσκηση της διακριτικής ευχέρειας από όλα τα αστυνομικά όργανα πρέπει να υπηρετεί τους σκοπούς του νόμου.

Η αρχή της απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης της αστυνομικής εξουσίας, επιζητώντας και επιτρέποντας το βαθύτερο έλεγχο της εσώτατης υπόστασης και του τελικού αιτίου που οδήγησε στην τέλεση της πράξης, υψώνει εσωτερικούς φραγμούς στην εκτίμηση του αστυνομικού οργάνου κατά την υπ' αυτού άσκηση διακριτικής ευχέρειας. Και τούτο, διότι το υποχρεώνει να έχει προ οφθαλμών αποκλειστικά το σκοπό που σε κάθε ειδική περίπτωση έχει ταχθεί από το νομοθέτη για τη συγκεκριμένη ενέργεια. Η κατάχρηση εξουσίας συνδέεται με το σκοπό που επιδιώκουν τα αστυνομικά όργανα και με τα μέσα που χρησιμοποιούν για να επιτύχουν το σκοπό τους. Η αρχή της σκοπιμότητας δεν έχει θέση στο σύγχρονο αστυνομικό δίκαιο και, επομένως, η αστυνομική δράση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διέπεται από την αρχή « ότι δεν απαγορεύεται, επιτρέπεται». Αντίθετα, υπόκειται στην αρχή της νομιμότητας, η οποία επιβάλλει ο επιδιωκόμενος σκοπός και τα χρησιμοποιούμενα μέσα να είναι μόνο αυτά που προβλέπει ο νόμος, εκείνος που χορηγεί την αρμοδιότητα για την εκτέλεση της συγκεκριμένης πράξης.

Από ρητές διατάξεις το αστυνομικό προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. δεσμεύεται ως προς τον σκοπό και τα μέσα δράσης. Ειδικότερα:

✓ Ως σκοπό τα αστυνομικά όργανα πρέπει να έχουν, σύμφωνα με το άρθρο 103 παρ. 1 του Συντάγματος, την εξυπηρέτηση του «λαού», δηλαδή του κοινωνικού συνόλου, ώστε να εκπληρώνει την προβλεπόμενη από το νόμο αποστολή³⁸.

✓ Ως μέσα πρέπει κάθε φορά να χρησιμοποιούνται μόνον εκείνα που συνάδουν με το νόμιμο κάθε φορά σκοπό. Η εξυπηρέτηση του «λαού» κατά το ά. 103 του Σ. σημαίνει χρησιμοποίηση μέσων που υλοποιούν τη συνταγματική επιταγή, δηλαδή υπέρ του κοινωνικού συνόλου και να βρίσκονται, μέσα στο πλαίσιο της συνταγματικότητας³⁹ και της νομιμότητας⁴⁰.

✓ Τα μέσα από τα πλέον ήπια και επιεική μέχρι τα πλέον αυστηρά και επαχθή για τους διοικούμενους, ιεραρχούνται σε κλίμακα με βάση τις αρχές της επιείκειας, της αναλογικότητας και του τεκμηρίου υπέρ της ελευθερίας. Χρησιμοποιούνται δε, μόνο αν συντρέχει απόλυτη, αναπόφευκτη ή έσχατη ανάγκη, άλλως όταν εξαντληθεί τα πρόσφορα μέσα και, έτσι, τα ληφθέντα μέτρα κρίνονται ως ανεπαρκή ή απρόσφορα.

Είναι, λοιπόν, φανερό από τα παραπάνω ότι ο αστυνομικός έλεγχος ενός οχήματος για να περάσει με επιτυχία τον έλεγχο συνταγματικότητας θα πρέπει να μην συνιστά κατάχρηση εξουσίας. Έτσι λοιπόν είναι αντισυνταγματικός ο κατ' αρχήν νόμιμος έλεγχος που κάνει ένας αστυνομικός σε ένα όχημα προκειμένου, εκφοβίζοντας τον υφιστάμενο τον έλεγχο, να του αποσπάσει χρηματικό ποσό, ή στην περίπτωση που βλέπει μια γυναίκα οδηγό την σταματά για έλεγχο απλά και μόνο, όμως, για να την γνωρίσει και να την φλερτάρει. Σε αυτές τις περιπτώσεις το αστυνομικό όργανο προβαίνει σε κατάχρηση της εξουσίας που του έχει απονείμει το κράτος δικαίου εφόσον προβαίνει σε μια κατ' αρχήν νόμιμη πράξη αλλά το κάνει για

³⁷ βλ. παρ. 12 της Διακήρυξης κανόνων δεοντολογίας για την αστυνομία (Απόφαση Νο 690/1979 Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης) .

³⁸ βλ. για την αποστολή της ΕΛ.ΑΣ. άρθρο 8 του Ν. 2800/2000

³⁹ βλ. άρθρα 3 παρ. 2β και 5 παρ 1γ Ν. 1481/1984

⁴⁰ βλ. άρθρο 1 παρ1α' και ε' ΠΔ 2/1996

άλλους σκοπούς από αυτούς που ορίζει το νομοθετικό όργανο που του έχει απονεμίσει την συγκεκριμένη αρμοδιότητα.

Σύμφωνα, τέλος, με την αρχή της απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης της αστυνομικής εξουσίας θα πρέπει να τονιστεί ότι σε καμία περίπτωση τα ιδιαίτερα προνόμια που παρέχει η αστυνομική νομοθεσία στο αστυνομικό προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. για την προσφορότερη εκπλήρωση της αποστολής του, όπως στην προκειμένη περίπτωση το δικαίωμα διενέργειας ελέγχων, δεν θα πρέπει να αποτελέσουν ασπίδα πίσω από την οποία, θα μπορούν να καλυφθούν ενέργειες που συνιστούν καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κατάχρηση εξουσίας από τα εντεταλμένα με την τήρηση της τάξης όργανα.

6.4) Η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης της διαδικασίας

Τα αστυνομικά όργανα απαγορεύεται να προβαίνουν σε κατάχρηση της διαδικασίας, είτε η τελευταία είναι διοικητική είτε ανακριτική.

Η διοικητική διαδικασία αποτελεί το μέσο για την επίτευξη του σκοπού, όπως προβλέπεται από το νόμο και όχι όπως κρίνει το αστυνομικό όργανο. Βάσει, επομένως, της αρχής της νομιμότητας, το αστυνομικό όργανο είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει μόνο εκείνη τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος για την πραγμάτωση του σκοπού στον οποίο αποβλέπει ή, σε περίπτωση που ο νόμος προβλέπει πλείονες διαδικασίες, να επιλέξει εκείνη που εναρμονίζεται καλύτερα με το σκοπό του νόμου.

Κατάχρηση ή εκτροπή αστυνομικής διαδικασίας⁴¹ συντρέχει, όταν ο νόμος προβλέπει αστυνομικές διαδικασίες περισσότερες από μία, είτε αυτές αποβλέπουν στον ίδιο σκοπό, με διαφορετικές, όμως, συνέπειες για το διοικούμενο, είτε σε διαφορετικό η καθεμιά σκοπό και το αρμόδιο αστυνομικό όργανο, εκούσια ή λόγω πλάνης, δεν επιλέγει την αστυνομική διαδικασία που ο νόμος συνδέει ως μέσο για την πραγμάτωση του ορισμένου αποτελέσματος του σκοπού ή του ορισμένου σκοπού.

Η τήρηση της αστυνομικής διαδικασίας⁴² αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα εξασφάλισης της προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών, τα οποία συχνά περιορίζονται κατά τη διάρκεια των αστυνομικών επεμβάσεων, όπως οι αστυνομικοί έλεγχοι στα οχήματα των πολιτών. Τα τελευταία χρόνια ορθά επισημαίνεται, ότι η αποτελεσματική υλοποίηση των συνταγματικών διατάξεων που κατοχυρώνουν ατομικά δικαιώματα και συνακόλουθα η έκταση και η ένταση της ελευθερίας του πολίτη, εξαρτώνται και συγκεκριμενοποιούνται από διαδικαστικές διατάξεις. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η εφαρμογή και στο δίκαιο της δημόσιας τάξης ενός *minimum* διαδικαστικών ρυθμίσεων που να επιτρέπουν την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Έτσι, και για τους αστυνομικούς ελέγχους, τέτοιες διαδικαστικές ρυθμίσεις περιλαμβάνονται, εκτός των άλλων νομοθετημάτων, στο ΠΔ 141/1991. Με αυτό τον τρόπο, η απαγόρευση της κατάχρησης της αστυνομικής διαδικασίας με στόχο την εξατομικευμένη προστασία του πολίτη από ενδεχόμενες αυθαιρεσίες των αστυνομικών οργάνων, ενισχύει τη θέση του πολίτη. Τα δικαιώματα του προστατεύονται ακόμη αποτελεσματικότερα με αυτές τις διαδικαστικές εγγυήσεις.

⁴¹ Η απόδειξη ως προς την κατάχρηση διοικητική διαδικασίας είναι κατ' αρχήν εύκολη, σε αντίθεση με την απόδειξη ως προς την κατάχρηση εξουσίας, διότι η τελευταία στηρίζεται στα εσωτερικά ελατήρια της βούλησης του οργάνου, ένα στοιχείο υποκειμενικό, που πρέπει, μάλιστα, να αποδεικνύεται κατάδηλα.

⁴² βλ., Παπαϊωάννου Ζωή, Η αποστολή, τα μέσα και τα όρια δράσης των αστυνομικών οργάνων της ΕΛ.ΑΣ, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 677

Έτσι, θα ήταν αντισυνταγματικό και θα παραβίαζε την αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης της διαδικασίας, ένας αστυνομικός να διενεργεί έναν έλεγχο στο όχημα μιας γυναίκας και να ψάχνει χωρίς κανένα λόγο και από αντρική περιέργεια απολύτως προσωπικά αντικείμενα της γυναίκας που υφίσταται τον έλεγχο, ή πλανώμενο το αστυνομικό όργανο να βρίζει και να ταπεινώνει του πολίτη που υφίσταται του έλεγχου, παραβιάζοντας ακόμη περισσότερο και εκμηδενίζοντας την αξιοπρέπεια και την προσωπικότητα του.

Εκτός από αυτές τις αρχές που αναφέρθηκαν, αναλύθηκαν και εφαρμόστηκαν σε παραδείγματα σχετικά με αστυνομικούς ελέγχους σε οχήματα πολιτών, υπάρχουν και άλλες αρχές που προσδιορίζουν την αρμοδιότητα των αστυνομικών οργάνων, αρχές όμως που δεν βρίσκουν σημαντική εφαρμογή στον έλεγχο της συνταγματικότητας των αστυνομικών ελέγχων των οχημάτων και για αυτό το λόγο δεν παρατίθενται στην παρούσα εργασία.

7.) Νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών. 16024/2003 Συνήγορος πολίτη (340387)

ΠΟΡΙΣΜΑ⁴³

(ΝΟΜΟΣ 3094/2003 «Συνήγορος του πολίτη και άλλες διατάξεις», άρθρο 4 παρ. 6)

Θέμα: ΝΟΜΙΜΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Συνήγορος του πολίτη: Γιώργος Καμίνης
Ειδικός επιστήμονας: Μιχάλης Τσαπόγας

Αθήνα, 30 Ιουνίου 2003

Αρ. πρωτ.: 16024.02.2.4.

20580.02.2.4

ΠΟΡΙΣΜΑ

Έχοντας ολοκληρώσει τη διερεύνηση δώδεκα αναφορών (υπ' αριθμό πρωτ. 12537, 13597, 15917, 16024, 20580, 20949, 20951, 20958, 21235, 21905, 22872/2002 και 6419/2003) σχετικών με τις νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών, ο Συνήγορος του πολίτη συνοψίζει τα συμπεράσματα του στο παρόν πόρισμα, απευθυνόμενο στον αρμόδιο Υπουργό Δημόσιας Τάξης σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 6 Ν. 3094/2003

A. Το περιεχόμενο των αναφορών

Οι αναφορές στο Συνήγορο του Πολίτη για περιπτώσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών αυξήθηκαν ιδιαίτερα από το καλοκαίρι του 2002. [] Σε άλλες αναφορές, καταγγέλλεται η διενέργεια σωματικής έρευνας(ενίοτε μάλιστα, σε υπαίθριο δημόσιο χώρο και υπό κοινή θέα) ή εξαντλητικής έρευνας σε μεταφορικά

⁴³ βλ. www.nchr.gr (νομολογία- αρθρογραφία)

μέσα και μεταφερόμενες αποσκευές χωρίς αιτιώδη συνάφεια με υπόνοιες τελέσεως αξιόποινης πράξης, ενίοτε μάλιστα με πιθανολογούμενη επιλεκτική πρακτική (σε βάρος αλλοδαπών, πολιτών με εξωτερικά χαρακτηριστικά «αλλογενούς» ή πολιτών οι οποίοι είχαν προηγουμένως διαμαρτυρηθεί για το γεγονός ότι εξαναγκάστηκαν να σταθμεύσουν), κατά κανόνα δε σε συνδυασμό με απαξιώτικη συμπεριφορά ή και υπό απειλή όπλου. Σε μια περίπτωση, μάλιστα, φέρεται ότι οι αστυνομικοί εξανάγκασαν τον (ηλικιωμένο και ασθενή) οδηγό του ερευνούμενου αυτοκινήτου να ξαπλώσει πρηνηδόν στο οδόστρωμα.

B. Τα πορίσματα των αστυνομικών ερευνών

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στις οικείες Αστυνομικές Διευθύνσεις, εισηγούμενος διερεύνηση των καταγγελιών. Οι Αστυνομικές Διευθύνσεις διενήργησαν σε όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις, « άτυπη έρευνα» (άρθρο 22 παρ. 3 ΠΔ 22/1996), κατέληξαν δε στο συμπέρασμα, ότι δεν διαπιστώθηκε καμία πειθαρχικός ελέγξιμη συμπεριφορά αστυνομικού.

Αν τα απαλλακτικά αυτά πορίσματα στηρίζονταν σε άρνηση ή διάψευση των καταγγελλομένων περιστατικών, ο Συνήγορος του Πολίτη πολύ δύσκολα θα συνέχιζε την παρέμβαση του, δεδομένου ότι δεν έχει τη δυνατότητα ν' ανατέμνει διαφωνίες μεταξύ πολιτών και δημόσιων υπηρεσιών ως προς την αλήθεια πραγματικών περιστατικών, το περιεχόμενο προφορικών συζητήσεων ή τα παραγωγικά αίτια της συμπεριφοράς προσώπων. Ωστόσο, αντιθέτως, τα απαλλακτικά αυτά πορίσματα στηρίζονταν, κατά κανόνα, στην πλήρη ή έστω μερική, αποδοχή των καταγγελλομένων περιστατικών ως αληθών, πλην εκείνων που αφορούν τη συμπεριφορά των αστυνομικών. Από την ανάγνωση όλων αυτών των πορισμάτων προκύπτουν παγιωμένες απόψεις των υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ., ως προς την ερμηνεία συγκεκριμένων διατάξεων. Οι απόψεις αυτές καθιστούν εκ προοιμίου μάταιη την επιμονή σε κίνηση πειθαρχικής διαδικασίας σε βάρος αστυνομικών, των οποίων οι επίδικες ενέργειες καλύπτονται από διαταγές ή απόψεις της υπηρεσίας τους. []

Σε σχέση με υπόνοιες ικανές να νομιμοποιήσουν τη διενέργεια σωματικής έρευνας ή έρευνας μεταφορικού μέσου, γίνεται ομοίως μνεία της εγκληματικότητας. (λ.χ. αρ. πρωτ. 3002/10/12 –λ'/ 30/5/2003 Διεύθυνση Αστυνομίας Μαγνησίας: « Η περιοχή αυτή έχει κριθεί ότι χρήζει έντονης και συντονισμένης αστυνόμευσης, εξαιτίας των αδικημάτων που συχνά εντοπίζονται- καταλαμβάνονται εκεί: μεταφορά λαθρομεταναστών-ναρκωτικών- όπλων κ.α.). Επί πλέον, η ΕΛΑΣ προβάλλοντας την αρμοδιότητα των αστυνομικών να σταθμίζουν ελεύθερα τα δεδομένα (από το αμέσως προαναφερθέν έγγραφο: « ο έλεγχος αυτός μπορεί να γίνει και χωρίς τη συναίνεση του ελεγχόμενου, όταν κριθεί, κατά την ελεύθερη συναίνεση του Επικεφαλής Αστυνομικού, ότι συντρέχει μια ή και οι δύο ως άνω προϋποθέσεις... με βάση την ανωτέρω εκτίμηση, ο επικεφαλής της ΟΠΚΕ θεώρησε, στα πλαίσια της διακριτικής του ευχέρειας, εκτελώντας το καθήκον του, πως υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης δια του ως άνω οχήματος»), θεωρεί ως επαρκή θεμελίωση τέτοιων υπονοιών τη δυσθυμία του ελεγχόμενου ή την προβολή συγκεκριμένων απόψεων εκ μέρους του. Έτσι η Αστυνομική Διεύθυνση Αργολίδας (αρ. πρωτ. 6004/15/11-θ'/9/4/2003) απαντά ότι « η σωματική έρευνα και η έρευνα του οχήματος ενεργήθη... επειδή ο ανωτέρω εκρίθη ύποπτος κατοχής ναρκωτικών ουσιών. Συγκεκριμένα όταν στάθμευσε το όχημα του, η συμπεριφορά του ήταν αρνητική σχετικά με τον έλεγχο του αυτοκινήτου, λέγοντας στους αστυνομικούς ότι, χωρίς την παρουσία Εισαγγελέα δεν έχουν δικαίωμα έρευνας στο αυτοκίνητο του. Εξ αιτίας της ανωτέρω συμπεριφοράς του, εκρίθη ύποπτος και ενεργήθη στη συνέχεια έρευνα με αρνητικό αποτέλεσμα. []

Γ. Οι εγγυήσεις στο ισχύον νομικό πλαίσιο

Οι αστυνομικές έρευνες και προσαγωγές διέπονται, πράγματι, από νομικό πλαίσιο ανεπίτρεπτα ρευστό και ασαφές προκειμένου περί περιορισμών ατομικού δικαιώματος. Αμφισβητείται, άλλωστε, ακόμη και η τυπική του συνταγματικότητα στο πεδίο της νομοθετικής εξουσιοδότησης, δεδομένου ότι οι σχετικές διατάξεις, αν και θα έπρεπε, σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 5 παρ. 3: «...ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος»), να έχουν τεθεί με τυπικό νόμο, περιέχονται σε προεδρικό διάταγμα (141/1991 « αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης»), το οποίο στηρίζεται σε εξουσιοδότηση νόμου αφορώντας απλώς και μόνο τον Οργανισμό του Υπουργείου (ν. 1481/84). Με βάση τις επισημάνσεις αυτές, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη, στην κατ' άρθρον 3 παρ. 5 ν. 3094/2003 Ετήσια έκθεσή του (έτους 2002), εισηγηθεί την εξ αρχής εκπόνηση και θέσπιση, με τυπικό νόμο, ενός σύγχρονου και σαφούς θεσμικού πλαισίου.

Ωστόσο, ακόμη και ως έχουν, οι συγκεκριμένες διατάξεις, εφ' όσον ερμηνευθούν ορθώς, παρέχουν ένα πλέγμα εγγυήσεων, το οποίο η ΕΛ.ΑΣ. δεν δικαιολογείται να παρακάμπτει: []

Γ3. Καταναγκασμός σε σωματική έρευνα ή σε έλεγχο μεταφορικών μέσων
Είναι αναμφισβήτητη η αρμοδιότητα των αστυνομικών οργάνων να εκτιμούν κατ' ελευθέρω κρίση (και βάσει ειδικής εγκληματολογικής τεχνογνωσίας) τη συνδρομή της «σοβαρής υπόνοιας» ως προϋπόθεσης των πράξεων τους. Ωστόσο η κρίση αυτή δεν είναι ανεξέλεγκτη, ακριβώς επειδή αποτελεί αρμοδιότητα και όχι δικαίωμα. Οφείλει, συνεπώς, να στηρίζεται σε επαληθεύσιμους συλλογισμούς, οι οποίοι να καθιστούν εκ των υστέρων δυνατό τον έλεγχο της νομιμότητας. Αφ' ης στιγμής η ισχύουσα νομοθεσία ορίζει συγκεκριμένες εγγυήσεις (άρθρο 96 παρ. 3 ΠΔ 141/1991: «σωματικές έρευνες, έρευνες σε μεταφορικά μέσα και μεταφερόμενα αντικείμενα και έρευνες σε ιδιωτικούς χώρους μη προσιτούς στο κοινό που δεν υπάγονται στην έννοια της κατοικίας, γίνονται όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης ή απόλυτη ανάγκη), ένας συλλογισμός που καταλήγει σε «σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης» ως προϋπόθεση κάμψης αυτών των εγγυήσεων, είναι μεν «ελεύθερος» (με την έννοια ότι στηρίζεται στις ειδικές εμπειρίες και γνώσεις των αστυνομικών), πλην όμως οφείλει, κατ' ελάχιστον, να στηρίζεται σε δεδομένα αφορώντα τον συγκεκριμένο ελεγχόμενο (ήτοι τη συμπεριφορά του, την εμφάνιση του οχήματός του κ.ο.κ.), κατά τρόπο στοιχειωδώς εξατομικεύσιμο, αντί να αρκείται σε δεδομένα αφορώντα γενικώς τον χώρο ή το χρόνο. Αν η εξ αντικειμένου παρατηρούμενη υψηλή εγκληματικότητα σε ορισμένο δημόσιο χώρο αρκούσε, άνευ άλλου τινός, για να νομιμοποιήσει τη διενέργεια σωματικών ερευνών ή ερευνών σε κάθε όχημα ή αποσκευή, θα κατέρρευε, κατ' αποτέλεσμα, η εγγύηση του άρθρου 96 παρ. 3 ΠΔ 141/1991. Αλλά ακόμη και όταν τα προβαλλόμενα δεδομένα αφορούν τον συγκεκριμένο ελεγχόμενο, τις προϋποθέσεις για την κίνηση υπονοιών πληροί μόνον εκείνη η συμπεριφορά, η οποία, κατά την κοινή πείρα ή κατά τις ειδικές εμπειρίες και γνώσεις των αστυνομικών θα μπορούσε να συνδεθεί αιτιωδώς ή συνειρμικά με την τέλεση αξιόποινων πράξεων. Αντιθέτως, η γενικώς «αρνητική συμπεριφορά» των ελεγχομένων εξηγείται, κατ' αρχήν, από στοιχειώδες ένστικτο αυτοσυντήρησης και από το βαθμό νομιμοφροσύνης και συνεργασιμότητας, ο οποίος ποικίλλει από άνθρωπο εις άνθρωπο. Μια τέτοια «αρνητική συμπεριφορά» μπορεί μεν να αποτιμάται ελευθέρως υπό τα τρέχοντα κριτήρια κοινωνικής ευπρέπειας, πλην όμως δεν προσκρούει σε κάποια αντίθετη έννομη υποχρέωση των πολιτών (να επιδεικνύουν προθυμία απέναντι στους ελέγχοντες αστυνομικούς) και συνεπώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά, αφ' εαυτής, πράξη επιμεμπτή. Το αυτό ισχύει, πολύ περισσότερο, για την περίπτωση που ο ελεγχόμενος διατύπωσε απόψεις περί τη νομιμότητα των αστυνομικών ενεργειών: Η απλή υποστήριξη οποιασδήποτε άποψης,

ανεξαρτήτως του αν είναι νομικώς ορθή ή λανθασμένη, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά, αφ' εαυτής, πράξη επίμεμπτη ή ύποπτη. Πρόβλημα θα μπορούσε να προκύψει, μόνο σε περίπτωση που ο ελεγχόμενος, μη αρκούμενος στη διατύπωση της άποψης του, προέβαινε επί πλέον σε πράξεις βίας προκειμένου να παρεμποδίσει τον έλεγχο. Εν πάση περιπτώσει, εφ' όσον οι αστυνομικοί είναι βέβαιοι για τη νομιμότητα της επικείμενης έρευνας, έχουν μεν τη δυνατότητα να την πραγματοποιήσουν δια εξαναγκασμού (αντιμετωπίζοντας ακόμα και με φυσική βία την τυχόν παρακώλυση της), δεν μπορούν όμως να θεωρήσουν την απροθυμία συνεργασίας ως επαρκές στοιχείο για την θεμελίωση της «σοβαρής υπόνοιας» ικανής να νομιμοποιήσει άνευ άλλου τινός την έρευνα. Τέλος, το αυτό ισχύει και σε σχέση με τη σφοδρότατη (πλην όμως ανεπίδεκτης απόδειξης) πιθανολόγηση, ότι ενίοτε εκλαμβάνονται ως υπόνοιες συγκεκριμένες γενετήσιες επιλογές των πολιτών (σε συνδυασμό ότι συχνάζουν σε ορισμένους δημόσιους χώρους), ήτοι ένα χαρακτηριστικό που εμπίπτει απολύτως στην ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας κατ' άρθρο 5 παρ. 1 Σ, εφ' όσον δεν συνοδεύεται από τέλεση αξιόποινων πράξεων.

Ειδικά στη περίπτωση της σωματικής έρευνας, μαζί με την έρευνα του οχήματος επισημαίνεται ότι η μνημονευθείσα «Κανονιστική Διαταγή» επιτρέπει κατ' αρχήν τον εξαναγκασμό του ελεγχόμενου πολίτη σε πρηνή ή άλλη επώδυνη θέση, πλην όμως δεν αίρει την υποχρέωση των αστυνομικών, πρώτον μεν να επιφυλάσσουν τη χρήση τέτοιων μέτρων σε εξαιρετικές περιπτώσεις και όχι αδιακρίτως, δεύτερον δε να συνεκτιμούν κατά την επιλογή της στάσης στην οποία εξαναγκάζουν τον ελεγχόμενο, παραμέτρους όπως η ηλικία ή η κατάσταση της υγείας του, πολλώ μάλλον όταν ο ίδιος τους πληροφορεί για την κατάσταση αυτή. [].

Γιώργος Καμίνης
Συνήγορος του Πολίτη

8.) Βασικά συμπεράσματα

Τελειώνοντας, είναι απαραίτητο να διευκρινισθεί ότι προκειμένου να αποφανθούμε θετικά ως προς τη συνταγματικότητα ενός ελέγχου που διενεργεί ένα αστυνομικό όργανο σε ένα όχημα ενός πολίτη, ο έλεγχος αυτός θα πρέπει να είναι σύμφωνος και να μη παραβιάζει τίποτα από όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω σε όλο το μήκος της εργασίας. Ειδικότερα: θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 96 του ΠΔ 141/1991, δηλαδή να εκτελείται μόνο αν υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες τελέσεως εγκλήματος ή είναι απόλυτη ανάγκη και να μην παραβιάζει τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της αμεροληψίας-ισότητας και της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος, καθώς επίσης και τις αρχές της προσήκουσας συμπεριφοράς, του σεβασμού του τεκμηρίου της αθωότητας και της απαγόρευσης κατάχρησης τόσο της εξουσίας τους όσο και της αστυνομικής διαδικασίας. Αντίθετα, στην περίπτωση που παραβιάζεται κάποια ή κάποιες από αυτές τις αρχές, τότε το αστυνομικό όργανο παραβιάζει αδικαιολόγητα συνταγματικώς θεμελιωμένα ατομικά δικαιώματα και η άσκηση της αρμοδιότητας του κρίνεται παράνομη και αντισυνταγματική.

Θα ήταν άδικο να παραγνωριστούν οι σημαντικές προσπάθειες που έχει καταβάλλει τα τελευταία χρόνια η αστυνομία στον τομέα του σεβασμού των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, οι προσπάθειες αυτές πρέπει να συνεχιστούν αμείωτες για να απαλειφθούν και τα μεμονωμένα περιστατικά ανάρμοστης συμπεριφοράς των αστυνομικών οργάνων σε βάρος των πολιτών. Στις

περιπτώσεις πάντως που καταγγέλλεται και αποδεικνύεται τέτοια συμπεριφορά θίγουσα τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα αρμόδια αστυνομικά όργανα για την άσκηση πειθαρχικής εξουσίας προς επιβολή ποινών και τη λήψη διοικητικών μέτρων, οφείλουν να υπηρετούν αντικειμενικά και αποφασιστικά ο υπέρτερο δημόσιο συμφέρον της εύρυθμης διεξαγωγής της αστυνομικής υπηρεσίας και την τήρηση της οιονεί στρατιωτικής πειθαρχίας κατά την εκτέλεση της. Διαφορετικά, οδηγούμαστε σε καθεστώς ατιμωρησίας και συνακόλουθα αυτό οδηγεί στις ολέθριες συνέπειες να εξευτελίζεται η έννοια του εσωτερικού ελέγχου, να τορπιλίζεται η διαρκώς επιζητούμενη εμπιστοσύνη των πολιτών και τέλος να καταστρατηγούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το Σύνταγμα.

9.) Περίληψη- Λήμματα

Τα αστυνομικά όργανα της ΕΛΑΣ εντάσσονται στα όργανα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και έχουν ως αποστολή τους τη διασφάλιση της Δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Ως υλικά μέτρα στα πλαίσια της πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος, διενεργούν σωματικές έρευνες και έρευνες σε οχήματα πολιτών. Οι έλεγχοι αυτοί, όμως, προκειμένου να είναι νόμιμοι δεν πρέπει να καταστρατηγούν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών, τα οποία έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν και να σέβονται.

Έτσι, ο έλεγχος των μεταφορικών μέσων από τα αστυνομικά όργανα πρέπει να μην παραβιάζει τίποτα από όσα αναφέρονται σε όλο το μήκος της εργασίας. Ειδικότερα: θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 96 του ΠΔ 141/1991, δηλαδή να εκτελείται ο έλεγχος μόνο αν υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες τελέσεως εγκλήματος ή είναι απόλυτη ανάγκη και να μην παραβιάζει τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της αμεροληψίας-ισότητας και της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος, καθώς επίσης και τις αρχές της προσήκουσας συμπεριφοράς, του σεβασμού του τεκμηρίου της αθωότητας και της απαγόρευσης κατάχρησης τόσο της εξουσίας τους όσο και της αστυνομικής διαδικασίας. Αντίθετα, στην περίπτωση που παραβιάζεται κάποια ή κάποιες από αυτές τις αρχές, τότε το αστυνομικό όργανο παραβιάζει αδικαιολόγητα συνταγματικώς θεμελιωμένα ατομικά δικαιώματα και η άσκηση της αρμοδιότητας του κρίνεται παράνομη και αντισυνταγματική.

ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ

- ✓ Αστυνομικός έλεγχος
- ✓ Οχήματα πολιτών
- ✓ Συνταγματικότητα αστυνομικών ερευνών
- ✓ ΠΔ141/1991
- ✓ Αρχή νομιμότητας
- ✓ Αρχή αναλογικότητας
- ✓ Σωματικές έρευνες
- ✓ Ατομικά δικαιώματα- Σύνταγμα

Στην συνέχεια παρατίθενται η περίληψη, τα βασικά λήμματα και επιπρόσθετα ο τίτλος της παρούσας εργασίας στην αγγλική γλώσσα.

Summary - Entries

The police is included in the body of the Ministry of Public Order and have as their mission the guarantee of Public order and safety. As material ways in the frames of prevention and repression of crime they hold body searches and searches in citizen's vehicles. This searches, however, in order to be legal must not break the fundamental rights of citizens, which rights the police have the obligation to protect and respect.

So, the search of citizen's vehicles from the police must break nothing of what is reported throught this project. More specifically: The search must fulfill the conditions of article 96 of PD 141/1991, which means that the search must be done only if there are serious suspicions of commitment of crime or there is an absolute need and it does not force the basic rules of legality, proportionality, impartiality-equality and superiority of public interest, as well as the basic rules of adequate behavior, respect of evidence of innocence and prohibition of abuse of not only their power but also the police process. On the contrary, in case one or more of these basic rules are broken, the police officer transgresses unjustifiably constitutionally founded individual rights and the exercise of his competence is judged illegal and anticonstitutional.

BASIC ENTRIES

- ✓ Police searces
- ✓ Vehicles of citizens
- ✓ Constitutionality of police searches
- ✓ PD141/1991
- ✓ Basic rules of legality
- ✓ Basic rules of proportionality
- ✓ Body searches
- ✓ Human rights - Constitution

TITLE OF THE PROJECT

- The constitutionality of the search of citizen's vehicles from the Police

10.) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

➤ Ηλεκτρονική

www.nchr.gr
www.go-online.gr/library/index.html?start=o
www.policenet.gr
www.dimopoulos.net
www.lawdb.intrasoftnet.com
www.law.uoa.gr/~dimitrop
www.lib.uoa.gr

➤ Παραδοσιακή

Βενιζέλος Ε., Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων- κριτική προσέγγιση των τάσεων της νομολογίας, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, σελ 58-164
Δαγτόγλου Π., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 103 επ.
Δαγτόγλου Π., Περί κυριαρχίας, β' έκδοση αναθεωρημένη, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1986, σελ. 59
Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1991, σελ. 545 επ.
Δαγτόγλου Π., Ο κοινωνικός περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων, Σύμμεικτα προς τιμήν, Φ Βεγλήρη, 1988, σ. 288 επ.
Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μετάβαση της έννομης τάξης, Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1981. σελ 35 επ.
Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ'- Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 85 επ.
Δρόσος Γ., «Δημόσια τάξη» και «Δημόσια ασφάλεια», Τιμητικός τόμος Ι. Δεληγιάννη, Τέταρτο μέρος, Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1992, σελ. 55.
Ζαραφωνίτου Χ, Ο σύγχρονος ρόλος της αστυνομίας, ΠοινΔικ 12/1999, σελ 1287 επ.
Κοντιάδης Ι. Ξενοφών, Ο νέος συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα μετά την αναθεώρηση του 2001, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002 σελ. 189 επ.
Κοντόγιωργα- Θεοχαροπούλου, Η αρχή της αναλογικότητας στο εσωτερικό δημόσιο δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 148 επ.
Κούλογλου Σ., Οι «κλουζώ» της Ελληνικής Αστυνομίας και η αναχρονιστική δομή της κάνουν αναπότρεπτη την ιδιωτικοποίηση της ατομικής ασφάλειας, το «ΒΗΜΑ» 6 Σεπτεμβρίου 1987, Φάκελος Αστυνομία.
Κουράκης Ν., Το δικαίωμα του πολίτη στην ασφάλεια του, Συνήγορος 2002
Μάνεσης Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, α', Ατομικές ελευθερίες, δ' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1982, σελ 138 επ.
Μανιτάκης Α., Η συνταγματική αρχή της ισότητας και η έννοια του γενικού συμφέροντος, ΤοΣ 1978, σελ. 433 επ.

- Πανούσης Σ.Ι.- Τηλέλης Γ.Χ.*, Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού, Πρακτικός οδηγός για το Αστυνομικό Προσωπικό, τις Υπηρεσίες του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας και Συνηγόρους, Αθήνα 2001, σελ 158 επ.
- Παπαϊωάννου Ζωή*, Η αρχή της αναλογικότητας κατά την άσκηση αστυνομικής εξουσίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2003 σελ. 9-46
- Παπαϊωάννου Ζωή*, Η αποστολή, τα μέσα και τα όρια δράσης των αστυνομικών οργάνων της ΕΛ.ΑΣ., Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 185-189, 352-358, 491 επ.
- Παυλόπουλος Π.*, Η αρχή της νομιμότητας και το Σύνταγμα του 1975, Σύγχρονα Θέματα, Ιούλιος 1980, σελ. 53 επ
- Σοφουλάκης Α.*, Η χρήση βίας από τα αστυνομικά όργανα ως υλικό μέτρο άσκησης αστυνομικής εξουσίας. ΠοινΔικ 6/ 2002, σελ. 650 επ.
- Τάχος Α.*, Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1990, σελ.35-38
- Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ. 56 επ.